

مقابله با تروریسم در پرتو سیاست‌های اتخاذی جمهوری اسلامی ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۰۴/۲۱	حسین شریفی طرازکوهی ^۱
تاریخ تأیید مقاله: ۱۳۹۰/۰۶/۱۹	علی شبستانی ^۲
صفحات مقاله: ۹ - ۵۴	

چکیده:

مقاله‌ی پیش‌رو، با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی و تکیه بر داده‌های عینی-تاریخی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای و فضای مجازی نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران یکی از کشورهایی است که پدیده‌ی تروریسم با امنیت ملی و بین‌المللی آن پیوند خورده و همواره از تروریسم آسیب دیده؛ در عین حالی که از ابزارهای نظامی و تاکتیکی در کوتاه مدت برای مقابله با مظاهر تروریسم بهره گرفته، سیاست‌هایی را اتخاذ نموده است که بتواند در بلند مدت از به وجود آمدن اقدامات تروریستی پیشگیری و عوامل به وجود آورنده‌ی اقدامات تروریستی را مهار نماید. همچنین ضمن اشاره به این‌که که جمهوری اسلامی ایران در پرتو صلح عادلانه‌ی جهانی برای مقابله با تروریسم، سیاست جهان بدون تروریسم را مطرح و در این زمینه هم پیش‌قدم بوده و این رویکرد را به جهانیان ارائه نموده است.

* * * * *

واژگان کلیدی

تروریسم، مقابله با تروریسم، سیاست‌های جمهوری اسلامی ایران.

مقدمه

بدون شک یکی از معضلات جهان کنونی پدیده‌ی تروریسم است که حیات انسان‌ها را تهدید می‌کند، روابط دوستانه میان کشورها را در معرض خطر قرار می‌دهد، امنیت دولت‌ها را

^۱- دکتری روابط بین‌الملل و دانشیار دانشگاه جامع امام حسین (ع).

^۲- کارشناس ارشد مطالعات استراتژیک.

مخدوش می‌کند و یکی از موانع جدی و اساسی برای دستیابی بشر به صلح و امنیت است و از طرفی، اگرچه تروریسم به‌طور گسترده به‌عنوان یک رویکرد عملی مورد استفاده گروه‌های مختلف قرار می‌گیرد، اما نباید آن را یک پدیده‌ی مجرد، مستقل و غیروابسته به سایر علل و عوامل دانست؛ به عبارت بهتر، برای فهم بهتر این پدیده لازم است آن را در ساختار مجموعه‌ای که در آن واقع می‌شود مورد تجزیه و تحلیل قرار داد و به همین دلیل است که مقابله با تروریسم در اقصی نقاط دنیا، نه یک تاکتیک بلکه یک راهبرد است.

موضوع مقابله با تروریسم از معدود موضوعاتی است که شاید تمام کشورها و ملت‌ها بر روی آن اجماع نظر دارند. البته این اجماع نظر کلی و اجمالی است، دولت و ملت‌های مختلف دارای برداشت‌های مخصوص به خود در خصوص این پدیده هستند؛ به طوری که به‌رغم گذشت بیش از ۶۰ سال از طرح موضوع تروریسم در سطح بین‌المللی و خلق آثار فراوانی در شناخت و مبارزه با آن (کنوانسیون‌های بین‌المللی و منطقه‌ای)، هنوز نظر قاطعی درباره‌ی مفهوم تروریسم، تعریف، اصول و مصادیق مبارزه با آن در سطح بین‌الملل و افکار عمومی وجود ندارد.

دولت جمهوری اسلامی ایران یکی از کشورهایی است که پدیده‌ی تروریسم با امنیت ملی آن پیوند خورده؛ چراکه از سویی جزء اصلی‌ترین قربانیان تروریسم به‌شمار می‌رود و از سوی دیگر، در مواجهه با اتهام حمایت از تروریسم، بهای استقلال خود را می‌پردازد. در چنین شرایطی بدیهی است که دولت ایران بیش از هر دولتی از مبارزه و مقابله با تروریسم، به معنی اعم کلمه، سود ببرد و در جهت اهداف و سیاست‌های بشردوستانه‌ی خود در پرتو ایدئولوژی اسلامی و انسانی، در زمینه‌ی تروریسم و سازوکارهای مقابله با آن در صدد تعبیه‌ی سازوکارهای داخلی و همراهی با سازوکارهای بین‌المللی مقابله با تروریسم است. در این حوزه و با توجه به این مقدمه‌ی کوتاه، مقاله‌ی حاضر در صدد پاسخگویی به این مسأله است که: سیاست‌های اتخاذی جمهوری اسلامی ایران در خصوص مقابله با تروریسم طی سه دهه‌ی اخیر چه بوده است؟

به‌منظور پاسخ به سؤال فوق نوشتار حاضر بر این فرضیه استوار است که سیاست‌های جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم طی سه دهه‌ی گذشته، مبتنی بر سیاست پیشگیری و مهار در بلندمدت و مقابله با مظاهر تروریسم در پرتو رعایت حقوق بشر به صورت تاکتیکی و نظامی (در کوتاه‌مدت) بوده است و بر این اساس، با استفاده از روش اسنادی و کتابخانه‌ای، ابتدا به‌صورت خلاصه، به بررسی مفاهیم ترور، تروریسم و مقابله با آن پرداخته شده و در ادامه رویکردهای مقابله با تروریسم در گستره‌ی جهانی و نیز سیاست‌ها و رویکردهای جمهوری اسلامی ایران در این زمینه تبیین شده است.

بدیهی است که مباحثی همچون ریشه‌ها و گونه‌های تروریسم، موضع‌گیری اسلام در خصوص تروریسم، اصول راهبردی اسلام برای مقابله با تروریسم، نظرات و مواضع رهبران جمهوری اسلامی ایران در خصوص مقابله با تروریسم و مواردی از این قبیل که در خصوص مقابله با تروریسم در جمهوری اسلامی ایران حائز اهمیت هستند، مفروض انگاشته شده است و در این مقاله به آنها اشاره نمی‌شود؛ اما نکته‌ی قابل تأکید این‌که از نظر اسلام، ترور و اقدامات تروریستی به هر شکل، در هر جایی و در هر سطحی به‌طور کلی مطرود و محکوم بوده و جمهوری اسلامی ایران نیز با سرلوحه قرار دادن اصول راهبردی اسلام در زمینه‌ی مقابله با تروریسم، از این قاعده مستثنی نبوده است.

مفهوم‌شناسی

ترور و تروریسم

تروریسم از واژه‌های مبهم در عرصه‌ی بین‌المللی است که به علت پیچیدگی مفهوم و مصادیق آن با نوعی «بحران معنا» در تعریف و تحدید قلمرو آن روبه‌روست. واژه‌ی تروریسم از جمله واژگانی است که افراد و سازمان‌های دولتی و غیردولتی به‌طور مکرر استفاده می‌کنند، اما هر کدام برداشت‌های خاص خود را از آن دارند که در بسیاری موارد متفاوت از برداشت دیگران است. به هر روی، تروریسم از ریشه‌ی ترور^۱ به معنای ترس، وحشت و هراس است.

1- terror

در دانشنامه‌ی سیاسی «به کارهای خشونت‌آمیز و غیرقانونی حکومت‌ها برای سرکوبی مخالفان خود و ترساندن آنها ترور می‌گویند و نیز کردار گروه‌های مبارزی که برای رسیدن به هدف‌های سیاسی خود، دست به کارهای خشونت‌آمیز و هراس‌انگیز می‌زنند، ترور نامیده می‌شود» (آشوری، ۱۳۷۳: ۹۹-۹۸). از این‌رو، معمولاً از ترور، عملی را تعبیر می‌کنند که موجب ترس و وحشت می‌شود؛ آن هم ترس و وحشتی که بالاصاله و بالذات است و نه بالعرض (قادری کنگاوری، ۱۳۹۰: ۲۱۶). می‌توان گفت، تفاوت‌هایی میان دو مفهوم ترور و تروریسم وجود دارد که در مباحث آتی به ویژگی‌هایی که برای یک اقدام تروریستی مترتب است و آنرا از ترور متمایز می‌کند اشاره می‌کنیم.

هر چند، تعریف تروریسم به علت تضاد و تعارض هستی‌شناختی و حتی شناخت‌شناسانه میان دولت‌ها و برداشت‌ها و ادراکات متفاوت از منافع و امنیت ملی، سخت و دشوار شده است اما دانشمندان، حقوق‌دانان، نویسندگان، سازمان‌های دولتی و غیردولتی، کنوانسیون‌ها و افراد گوناگونی تروریسم را به انحاء مختلفی تعریف کرده‌اند که در این مجال پرداختن به آنها نه لازم و نه ممکن است؛ ولی در این جا به‌عنوان تعریف پیشنهادی به یکی از آنها اشاره می‌شود: «تروریسم اقدامی خشونت‌آمیز و رعب‌آور (به علت ناگهانی و غافلگیرانه بودن آن) و در عین حال آگاهانه و سازمان‌یافته با اهداف و مقاصد عموماً سیاسی و انگاروانه (ایدئولوژیک) - و حتی اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و جزء آن - به صورت فردی یا جمعی و با هر وسیله‌ی ممکن (چون هدف وسیله را توجیه می‌کند!)، علیه جمعیتی بی‌گناه و غیرنظامی است که غالباً قربانیان ترور، هدف و مقصود اصلی نیستند» (قادری کنگاوری، ۱۳۹۰: ۲۱۷)

چنان‌که در تعریف هم اشاره شد، ترور اساساً پدیده‌ای سیاسی است و در حال حاضر به افزوده شدن پسوند (Ism) به یک مکتب و روش تبدیل شده است. می‌توان تروریسم را که دارای اصول و قواعد هدفمند با سازماندهی شبکه‌ای مشخص و نظریه‌مند است از ترور که بیشتر شامل اعمال خشونت‌آمیز، غافلگیرانه و هدفمند می‌شود، جدا کرد. بنابراین می‌توان گفت، تروریسم ناشی از نوعی جریان است که برخلاف ترور به‌عنوان عملی فردی و ضربتی است که در کوتاه‌مدت انجام می‌پذیرد؛ جریانی گروهی، سازمان‌یافته و مستمر دانست که

اهداف متنوع‌تری را پوشش می‌دهد و می‌تواند در جایگاه نوعی راهبرد سیاسی یا حتی نظامی قرار گیرد. به این معنی تروریسم جریانی است که می‌کوشد به کمک روشی از هراس‌افکنی و وحشت‌پراکنی مبتنی بر قهر و زور، دیدگاه‌های خویش را پیش ببرد. عامل دیگر که می‌توان بر اساس آن تروریسم را از ترور تمییز داد، نوع و آماج اهداف انتخاب شده است. بر این اساس، ترور نوعی عمل غافلگیرانه و ناگهانی برای از پای درآوردن مخالف و دشمن است؛ اما تروریسم با جوهره‌ی سیاسی، اجتماعی و عمل فراتر از قتل غافلگیرانه تعریف می‌شود. در واقع، در تروریسم قتل یا وحشت‌افکنی لزوماً معطوف به مقتول یا جمعیت مورد تعدی نیست، بلکه در پی آن است تا با تعرض و تعدی به جمع یا هدفی کوچک، جمعیت و جامعه‌ی بزرگ را با هراس و انفعال مواجه کند، تا به اهداف خود دست یابد (قادری کنگاوری، ۱۳۹۰: ۲۱۷).

یکی دیگر از ویژگی‌ها و عوامل تمیزدهنده‌ی تروریسم تحرک‌پذیری و قابلیت تحرک آن است و این مزیتی است که تروریسم از آن برخوردار است و در اقدامات ضد تروریستی باید بدان توجه نمود؛ بدین معنی که بر خلاف دولت‌ها که یک جغرافیای مشخص دارند و تنها در چارچوب آن قدرت تحرک دارند، اما عدم احساس تعلق سرزمینی به تروریست این قابلیت را داده است که از سرزمینی به سرزمین دیگر و از مکانی به مکان دیگر نقل مکان کنند و مورد حمله قرار دادن بازیگری که فاقد احساس تعلق سرزمینی است بسیار دشوار است (قادری کنگاوری، ۱۳۹۰: ۲۱۷).

مقابله با تروریسم

مقابله با تروریسم به اقداماتی تدافعی گفته می‌شود که برای کاهش آسیب‌پذیری‌های فردی و اجتماعی از اعمال تروریستی با استفاده از نیروهای نظامی محلی و مدنی انجام می‌شود، (DOD, 2009: 39) و به عبارت بهتر، در عین حالی که به معلول (اقدامات تروریستی) پاسخ می‌دهد به علت‌ها و ریشه‌های تروریسم هم توجه دارد؛ از منظری دیگر، به اقدامات، تکنیک‌ها، تاکتیک‌ها و راهبردهایی گفته می‌شود که دولت‌ها، نیروهای نظامی و

پلیس به منظور جلوگیری و پاسخ دادن به اقدامات و یا تهدیدات تروریستی، انجام می‌دهند (Nacos, 2008: 169-218)

اما در پرداختن به بحث مقابله با تروریسم باید به مفهوم ضد تروریسم هم پرداخته شود و حدود و ثغور این دو را مشخص نمود. از این حیث ابتدا مفهوم ضد تروریسم مورد اشاره قرار می‌گیرد و سپس نتیجه‌گیری و تعریف نهایی ارائه می‌شود.

ضد تروریسم شامل گستره‌ی کاملی از اقدامات تهاجمی برای ممانعت، بازدارندگی و پاسخگویی به تروریسم است. این مرحله، آخرین مرحله در مبارزه با تروریسم است. ضد تروریسم اقدامی واکنشی است و به اقدامات گسترده‌ی آمادگی، طرح‌ریزی و پاسخگویی که در طرح‌های اقدام متقابل علیه تروریسم گنجانده شده، جنبه‌ی قانونی می‌بخشد (سرمستانی: ۴)؛ به دیگر سخن می‌توان گفت که ضد تروریسم پرداختن به معلول است و تا حدودی از علت‌های اصلی پیدایش اقدامات تروریستی غافل است.

«ضد تروریسم»^۱ گاهی در مقابل «پاد تروریسم»^۲ نیز می‌آید؛ چنان‌که «جیمز دردریان» بیان داشته بین سیاست‌های «ضد تروریستی» با سیاست‌های «پاد تروریستی» یک تفاوت بنیادین وجود دارد که ناظر بر اهداف غایی آنهاست. اگرچه هر دو سیاست به دنبال «نفی تروریسم» هستند، اما سیاست نخست از طریق کاربرد منابع قدرت برای نیل به هدف (نفی تروریسم) تلاش می‌کند و سیاست دوم، از طریق ارائه‌ی یک «جایگزین» برای آن در صدد رسیدن به هدف است. براین اساس، «پاد تروریسم» ضرورتاً به تولید پدیده‌هایی جایگزین برای «تروریسم» منتهی می‌شود که در «ضد تروریسم» معنا و مفهوم ندارد. (دردریان، ۱۳۸۲: ۱۱۰-۹۳)

با توجه به همه‌ی این مباحث، مبنای تعریف و تحلیل نگارنده از مقابله با تروریسم، ترکیبی است از دو مفهوم «ضد تروریسم»^۳ و «مقابله با تروریسم»^۴ که شامل هر دو مفهوم شده و در سمت و سوی سؤال و فرضیه‌ی اصلی مقاله است.

-
- 1- Anti Terrorism
 - 2- Counter terrorism
 - 3- Anti Terrorism
 - 4- Counter terrorism

رویکردهای مقابله با تروریسم (چارچوب نظری)

در خصوص چگونگی مواجهه با تروریسم در گستره‌ی جهانی سه رویکرد مشخص قابل شناسایی است. این سه رویکرد هر کدام در یک مقطع زمانی از نفوذ و برد بیشتری برخوردار بوده‌اند و به تبع آن در هر دوره غالباً راه‌کارهایی خاص را برای مبارزه با تروریسم برگزیده‌اند؛ بنابراین، در این قسمت با توضیح مختصری در مورد هر رویکرد، راه‌کارها و ویژگی‌های هر یک از دوره‌ها را بررسی می‌گردد.

رویکرد پیشگیرانه

رویکرد پیشگیرانه^۱ از قدیمی‌ترین رویکردهای موجود است که مبنا و اساس شکل‌گیری کنوانسیون‌های سیزده‌گانه و قطعنامه‌های سازمان ملل تا اوایل دهه‌ی ۹۰ میلادی است. به عبارتی، در این دوره تمام کشورها و سازمان‌ها نگاه پیشگیرانه به تروریسم داشتند و به نحوی می‌خواستند که اقدامات تروریستی به منصفی ظهور نرسند؛ از این رو، اقداماتی (سیاسی، فرهنگی، حقوقی و...) را که انجام داده‌اند، عموماً در این چارچوب است.

این رویکرد بیشتر به دنبال ریشه‌یابی تروریسم بوده و همواره نیز بر سر آن اختلافاتی وجود داشته است. این اختلاف بیشتر بر سر اقدامات تروریستی و اقدامات آزادی‌بخش نمود داشته است. اولین قطعنامه‌ی صادره در چارچوب این رویکرد، قطعنامه‌ی ۳۰۳۴ سازمان ملل متحد است که بر چگونگی روابط کشورها با یکدیگر، عدم مشروعیت استعمار، قوانین تبعیض نژادی و ملاحظات خارجی در کشورهای دیگر تمرکز داشته است. مفاد این قطعنامه نشان می‌دهد که حامیان آن در درجه‌ی اول بیشتر به مبارزه با ریشه‌های تروریسم توجه داشته و در درجه‌ی دوم تلاش داشته‌اند که میان تروریسم و سایر اقدامات از جمله اقدامات نهضت‌های آزادی‌بخش، تفاوت قائل شوند (عبدالله خانی، ۱۳۸۶: ۲۲۳-۲۲۱).

رویکرد پیشگیرانه در مبارزه با تروریسم دارای دو گونه است؛ در گونه‌ی اول که بیشتر به مسائل فراحقوقی باز می‌گردد بیش از آن‌که به پیش‌دستی در برابر تروریسم اندیشیده شود، به

1- prevention approach

علل و عوامل پیدایش تروریسم و چگونگی برطرف کردن این عوامل توجه می‌شود. پر واضح است که این رویکرد در بلندمدت از کلیه‌ی رویکردهای دیگر به مراتب پایدارتر و مؤثرتر خواهد بود. اصول راهنمای شورای اروپا در خصوص حقوق بشر و مبارزه با تروریسم این رویکرد را مدنظر داشته است و رویکرد پیشگیرانه را به شرح ذیل مورد تأکید قرار داده است:

«با در نظر داشتن این‌که مبارزه با تروریسم مستلزم اقداماتی طولانی مدت با نگاه پیشگیرانه از علل تروریسم است که این مهم به‌ویژه از طریق ترویج همبستگی در میان جوامع ما و ترویج یک گفتگوی چند فرهنگی و میان مذهبی محقق می‌شود» (عبداللّهی، ۱۳۸۸: ۱۰۷)

گونه‌ی دوم، در حقیقت در پاسخ به اقدامات تروریستی است که با وجود توسل به گونه‌ی اول صورت می‌گیرند. به دیگر سخن، همواره این امکان قابل تصور است که گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی وجود داشته باشند که با زیاده‌خواهی نظم موجود را با چالش بکشند. در چنین مواردی در گونه‌ی دوم رویکرد پیشگیرانه آن است که به جای اتخاذ موضع انفعالی و واکنشی در برابر فعالیت‌های تروریستی با تصویب اقدامات فعال نسبت به کشف و خنثی‌سازی فعالیت‌های تروریستی همت گمارده شود. این رویکرد به‌ویژه پس از آشکار شدن توانایی تروریست‌ها برای به‌کارگیری روش‌ها و تسلیحات کشتار جمعی مورد تأکید بسیار قرار گرفته است. رویکرد پیشگیرانه در اکثر کنوانسیون‌های بین‌المللی ضد تروریسم مورد توجه قرار گرفته است؛ به‌عنوان مثال، در اتحادیه‌ی اروپا شاهد تصویب پیش‌نویس کنوانسیون اروپایی پیشگیری از تروریسم هستیم که بر خلاف کنوانسیون «پالرمو» کاملاً به موضوع تروریسم اختصاص دارد. این پیش‌نویس - که توسط کمیته‌ی کارشناسان تروریسم شورای اروپا در ۷ مارس ۲۰۰۵ به تصویب رسیده - نظر به اشتغال اساسی آن دارای دقیق‌ترین و کامل‌ترین سازوکارها در پیشگیری از تروریسم است. با عنایت به این پیش‌نویس و دیگر اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای موجود در مبارزه با تروریسم و از جمله کنوانسیون پالرمو برخی از سازوکارهای اجماعی پیش‌بینی شده در پیشگیری از تروریسم عبارتند از:

- لزوم آموزش هر چه بیشتر مأموران اجرای قانون و تربیت نیروهای متخصص در مبارزه با تروریسم؛

- لزوم آموزش و ارتقای آگاهی‌های عمومی مردم در مورد تهدیدات تروریسم به‌منظور جلب همکاری مردم در شناسایی و پیشگیری از اقدامات تروریستی؛
- اتخاذ سازوکارهای مناسب برای ارتقای همکاری و هماهنگی بیشتر بین مقامات مسئول مبارزه با تروریسم؛
- ارتقای استانداردهای ایمنی در حفاظت از اماکن و تأسیسات دارای قدرت خطرناک؛
- ارتقای استانداردهای ایمنی در حفاظت از جان و اموال قضات، وکلا و دیگر مأموران دخیل در مبارزه با تروریسم؛
- جرم‌انگاری جرایم تروریستی و اطلاع‌رسانی گسترده در مورد آن؛
- جرم‌انگاری عضویت در گروه‌های تروریستی و جلوگیری از تأمین مالی تروریسم؛
- جرم‌انگاری، سازماندهی، رهبری، هدایت، معاونت و مشارکت در ارتکاب جرایم تروریستی؛
- جرم‌انگاری آموزش روش‌ها و متدهای تروریستی از جمله آموزش ساخت و به کارگیری مواد منفجره؛
- لزوم شناسایی مسئولیت‌های کیفری، حقوقی و اداری برای اشخاص حقوقی برای پیشگیری از سوءاستفاده از اشخاص حقوقی؛
- لزوم پیش‌بینی صلاحیت‌های حقوقی و کیفری لازم برای تعقیب متهمان و مظنونان به ارتکاب جرایم تروریستی؛
- لزوم وضع و اعمال جدی مجازات مؤثر و متناسب و اطلاع‌رسانی گسترده؛
- اعلام و تصویب این‌که جرایم تروریستی برای اهداف پناهندگی جزء جرایم سیاسی در نظر گرفته نمی‌شوند؛
- لزوم برقراری سازوکارهای مناسب و در دسترس برای جبران خسارت از قربانیان اقدامات تروریستی به دلیل این‌که رضایت‌مندی مردم نقش مهمی در همکاری آنان با مقامات در پیشگیری از تروریسم دارد؛
- ارتقای همکاری بین‌المللی از طریق تبادل اطلاعات و تجربیات، معاضدت قضایی بین‌المللی و از جمله اجرای دقیق اصل یا محاکمه‌کن یا استرداد؛ و

• لزوم ملاحظه‌ی موازین و استانداردهای حقوقی از جمله حقوق بشر و حقوق بشردوستانه در پیشگیری و مبارزه با تروریسم (عبداللهی، ۱۳۸۸: ۱۱۰-۱۰۹)

چنان‌که پیداست، راه‌کارهایی را که در این رویکرد برای مبارزه با تروریسم اتخاذ می‌گردد، بیشتر نظری و در مقام عمل هم غالباً به سمت تصویب قوانین و کنوانسیون‌هایی برای مبارزه با تروریسم پیش می‌رود.

رویکرد اعمال مجازات قانونی

این رویکرد در مقطع زمانی ۱۹۹۳ تا ۲۰۰۰ و در کمیته‌ی سوم و کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل ظهور نمود. رویکرد مذکور بیش از آن‌که نگران تروریسم و اقدامات تروریستی باشد، مأموریت و توجه خود را بر پایمال شدن حقوق اساسی بشر از ناحیه اقدامات ضد تروریستی قرار داده است. طرفداران این رویکرد معتقد هستند، مبارزه با تروریسم در درجه‌ی اول به آزادی شهروندان لطمه زده است. دولت‌ها به نام مبارزه با تروریسم، آزادی و خصوصاً آزادی بیان و اطلاعات را محدود نموده‌اند. از سوی دیگر، دولت‌ها بیش از پیش به بهانه‌ی مبارزه با تروریسم در زندگی خصوصی مردم مداخله می‌کنند و حریم خصوصی افراد را خدشه‌دار کرده‌اند. ضمن آن‌که، مبارزه با تروریسم باعث گردیده که حقوق زندانیان و کسانی که متهم به تروریسم هستند لگدمال گردد؛ بنابراین، تلاش این رویکرد معطوف به چنین نگرانی‌هایی است (عبدالله خانی، ۱۳۸۶: ۲۲۴).

«این شیوه در برخورد با تروریسم از اسباب و زمینه‌های آن چشم می‌پوشد و بر نفس عمل مجرمانه و مرتکبان آن متمرکز می‌شود. هرگونه بحث و مذاکره با تروریست‌ها یا حامیان آنها منتفی شمرده می‌شود. نگرش حقوقی، خود را به برخورد صرفاً شکلی و رسمی با اعمال مجرمانه مقید و محدود می‌سازد. هر چند ممکن است این روش به تنهایی تحلیل حقوقی قانع‌کننده‌ای به شمار آید، اما نتایجی که به بار می‌آورد آن چیزی نیست که انتظار می‌رود، چرا که شرایط لازم برای موفقیت آن مهیا نیست» (فلوری، ۱۳۸۲: ۲۸۸-۲۸۷). شرایطی را که می‌توان گفت لازم است تا اقدامات حقوقی برای مبارزه با تروریسم تا حدی مؤثر واقع شود این است که از عمل

تروریستی تعریفی پذیرفته شده ارائه شود، بین‌المللی شدن تروریسم و مبارزه با آن باید به مقابله جهانی با آن از رهگذر معاضدت حقوقی بیشتر میان کشورها منتهی شود، همان‌طور که قاضی «گیلوم»^۱ خاطر نشان ساخته است، اعمال تروریستی در همه‌ی کشورها باید جرم شناخته شود؛ بر این اساس، باید آیین‌های دادرسی کیفری را بازبینی و اصلاح کرد، باید صلاحیت سرزمینی دادگاه‌ها حتی زمانی که حملات تروریستی به دست اتباع بیگانه و خارج از موطن آنها انجام شده باشد با سهولت بیشتری به رسمیت شناخته شود و نهایتاً باید تروریست‌ها بازداشت، محاکمه و مجازات و در غیر این صورت مسترد گردند (فلوری، ۱۳۸۲: ۲۸۸).

رویکرد اعمال مجازات قانونی، اعمال تروریستی را صرفاً اعمال کیفری در نظر می‌گیرد که باید توسط سازوکارهای داخلی، قضایی، اجرایی و پلیسی پیگیری، محاکمه و کیفر داده شوند. تحقیقات، تعقیب و بازداشت از سازوکارهای اصلی این نظام به شمار می‌آیند. این سازوکارها و به‌ویژه تکلیف به بازداشت متهمان یا مجرمان از شاخصه‌های اصلی هستند که این رویکرد را از دیگر رویکردها جدا می‌کند. رویکرد اعمال مجازات قانونی در مقایسه با دیگر رویکردها بسیار دقیق و محدودکننده بوده و به همین دلیل است که برخی از حقوق‌دانان به صراحت صحبت از عدم کفایت سازوکارهای رویکرد اعمال مجازات قانونی در مبارزه با عملیات تروریستی کرده و به رویکردهای دیگری مثل رویکرد نظامی متمایل می‌شوند.

برای مثال، «دانیل ریسنر» در این خصوص چنین اظهار می‌دارد که «تحقیقات، بازداشت و تعقیب از وسایل اصلی نظام اجرای قانون هستند. آن‌ها برای برخورد با مجرمان (عادی) کافی هستند، ولی برای مواجهه با تهدیدات تروریسم بین‌المللی ناکافی به نظر می‌رسند. چرا که در برخورد با این پدیده مسأله‌ی عمده پیشگیری از حمله، قبل از وقوع آن است نه این‌که هدف اصلی مجازات عاملان آن پس از واقع شدن باشد» (عبداللهی، ۱۳۸۸: ۱۱۷-۱۱۵).

علاوه بر این، این نظر وجود دارد که رویکرد اعمال مجازات قانونی سازوکار مؤثری در مبارزه با تروریسم نیست، چرا که مرکز پلیس مؤثر بین‌المللی وجود ندارد و پلیس محلی نیز در

1- Guillaume

بسیاری از کشورها غرق در فساد و ناکارآمدی است. به علاوه نظام استرداد مجرمان نیز در عمل رضایت‌بخش نیست و محکمه‌ی بین‌المللی کارآمدی که به جنایت تروریست‌ها رسیدگی کند وجود ندارد. از این رو، فقط رویکرد توأم با توسل به زور می‌تواند اقدام مؤثر علیه تروریسم بین‌المللی را تضمین نماید (عبداللهی: ۱۳۸۸: ۱۱۷). به‌عنوان نکته‌ی پایانی، اشاره به این نکته نیز سودمند است که کنوانسیون‌های بین‌المللی ضد تروریسم اساساً رویکرد اعمال مجازات قانونی را پیش گرفته‌اند. به نحوی که در تعدادی از این کنوانسیون‌ها صراحتاً هرگونه توسل به زور در چارچوب درگیری‌های مسلحانه استثنا شده است. برای مثال، در کنوانسیون بین‌المللی سرکوب اعمال تروریسم هسته‌ای که در اجلاس سران مجمع عمومی در سال ۲۰۰۵ به تصویب رسیده، بند ۴ کنوانسیون به شرح ذیل رویکرد نظامی را استثنا می‌کند:

«فعالیت‌های نیروهای مسلح در خلال هر درگیری مسلحانه، آن‌گونه که این عبارات در حقوق بشردوستانه بین‌المللی فهمیده می‌شوند، تحت حکومت حقوق مذکور است و این کنوانسیون بر آنها اعمال نمی‌شود؛ و همچنین این کنوانسیون بر فعالیت‌های نیروهای نظامی هر دولت که از رهگذر انجام وظایف رسمی آنها، انجام می‌شود تا آنجا که موضوع دیگر قواعد حقوق بین‌الملل باشند، اعمال نخواهد شد»^۱.

در کنوانسیون‌هایی که بر اجرای قوانین کیفری یا رویکرد اعمال مجازات قانونی تأکید شده است، بر نکاتی از این قبیل اشاره شده: اعمال مجازات شدید نسبت به متصرفان غیرقانونی هواپیما، اعمال صلاحیت کیفری بر پایه‌ی حقوق داخلی، و رعایت اصل «محاکمه یا استرداد».

رویکرد سرکوب

این رویکرد از سال ۲۰۰۱ میلادی، پس از وقوع حادثه‌ی ۱۱ سپتامبر ظهور نموده و هنوز نیز رویکرد مسلط در این حوزه است. این رویکرد که اقدام برای نابودی تروریسم نام گرفته، مورد حمایت شدید آمریکا است. این رویکرد اصل را بر نابودی تروریسم و اقدامات تروریستی قرار داده است و با معرفی تروریسم به‌عنوان یک جنایت، مبارزه با آن را تا سر حد

¹– see: International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism, 2005. P. 6.

کشتن و یا اسیر کردن عوامل آن جایز دانسته است. در این چارچوب رعایت حقوق بشر در مبارزه با تروریسم در حاشیه قرار گرفته است و می‌توان تا حدود زیادی از آن چشم‌پوشی کرد. در این رویکرد راه‌کار مقابله با تروریسم بیشتر پلیسی، نظامی و اطلاعاتی معرفی گردیده است. تروریسم و مبارزه با آن در این رویکرد در سازمان ملل بیشتر در کمیته‌ی ششم و شورای امنیت دنبال می‌گردد و تمامی قطعنامه‌های شورای امنیت در خصوص تروریسم در این چارچوب قرار می‌گیرد (عبدالله خانی، ۱۳۸۶: ۲۲۴).

شورای امنیت سازمان ملل متحد از اوایل دهه‌ی ۱۹۹۰ به بعد در قالب عباراتی کلی یا خاص تروریسم بین‌المللی را با توجه به شدت و آثار بین‌المللی آن تهدیدی بر صلح و امنیت جهانی قلمداد کرده بود، ولی آغاز سده‌ی بیست و یکم، فصلی جدید در فرایند مبارزه علیه تروریسم بین‌المللی گشود. شورای امنیت در واکنش به حوادث یازده سپتامبر- و پیش از آن‌که هرگونه اقدامی را برای احراز ماهیت و کم و کیف این حوادث اتخاذ نماید- بر اساس قطعنامه‌ی ۱۳۶۸ (۲۰۰۱) تروریسم بین‌المللی را فارغ از شدت و آثار آن «تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌المللی» شناخت و متعاقباً در ۲۸ سپتامبر همان سال طی قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ با انحراف از قطعنامه‌های قبلی خود از یک سو به وضع قواعدی عام، کلی و بدون محدودیت زمانی و مکانی در مقابله با تروریسم مبادرت ورزید و دولت‌ها را مکلف نمود که از هیچ اقدامی جهت جلوگیری و مقابله با اقدامات تروریستی دریغ نمایند؛ و از سوی دیگر، کمیته ضد تروریسم متشکل از ۱۵ عضو شورای امنیت را برای نظارت بر اجرای قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ توسط تمام دولت‌ها و نه صرفاً اعضای ملل متحد بنیاد نهاد؛ قطعنامه‌هایی که موجی از نگرش و بازنگری در خصوص هنجارهای اساسی حقوق بین‌الملل در دوران معاصر را به دنبال داشته و هنوز هم همین جریان دوگانه‌ی تغییر و مقاومت، به قوت خود باقی است. (زمانی، ۱۳۹۰: ۱۸۹).

این آشنایی با نگرش‌ها و برداشت‌های شورای امنیت از تروریسم را می‌توان از خلال قطعنامه‌ها، بیانیه‌ها و مباحث شورای امنیت در این خصوص، درک نمود. در همین زمینه، می‌توان تأکید کرد که شورای امنیت بر خلاف مجمع عمومی سازمان ملل، بیش از آن‌که در ابعاد هنجاری تروریسم و اقدامات تروریستی کار کرده باشد، بیشتر در چهره‌ی اقدام علیه آن‌چه اقدامات

تروریستی خوانده شده ظاهر گردیده است. مباحث شورای امنیت در این خصوص عموماً پیرامون یک معضل یا مسأله حادث گردیده که در چارچوب موضوع تروریسم گنجانده و نسبت به آن تصمیم‌گیری شده است و نتایج این نوع نگاه به تروریسم و راه‌های مبارزه با آن عموماً به شکل فشار، تهدید، تحریم، اقدام نظامی و مواردی از این دست خود را نشان داده است (عبدالله خانی، ۱۳۸۶: ۱۱۲). نتیجه‌ی چنین نگاهی در مبارزه با تروریسم عملاً منجر به تسلسل و دور باطل سرکوب تروریسم - تروریسم شده و به عبارتی سیاست‌های بسیار شدید و خشن مبارزه با تروریسم از روش سرکوب باعث شکل‌گیری - حداقل در عضوگیری گروه‌های تروریستی - و روی آوردن گروه‌های تروریستی به اقدامات خشونت‌آمیز و تروریسم شده که هدف این سیاست‌ها شکست دادن گروه‌های تروریستی بوده است.

از این رو، بعد از حادثه‌ی ۱۱ سپتامبر، آمریکا برای مبارزه با تروریسم رویکردی را در پیش گرفت که به نظر نگارنده، خود عامل گسترش تروریسم است؛ برای اثبات این ادعا می‌توان به نظریه‌ی یکی از نویسندگان و کارشناسان این حوزه، تحت عنوان «مدارات تروریسم»^۱ اشاره کرد که به‌طور مبسوط این ارتباط را بررسی نموده و نتیجه گرفته است که به‌دنبال اقدامات آمریکا بعد از حادثه‌ی ۱۱ سپتامبر نوع دیگری از تروریسم ظهور کرده است که می‌توان آن را «تروریسم آمریکایی» یا «مدار پنجم تروریسم»^۲ نامید.

ایشان معتقد است: «تحلیل ماهوی گونه‌های مختلف تروریسم در جهان معاصر حکایت از آن دارد که مدار پنجمی در اقدامات تروریستی شکل گرفته که میان مبانی نظری آن در اندیشه‌های نومحافظه‌کاران آمریکایی قرار دارد و از سوی استراتژیست‌های قائل به «برخورد پیشگیرانه» توصیه و تأیید می‌شود. این گونه از تروریسم که با ادعای «نفی تروریسم» متولد شده، در واقع خود به دلیل عدم پابندی به اصول قانونی، دیپلماتیک، هنجاری و اخلاقی تبدیل به جریانی تروریستی شده که به‌نظر می‌رسد بیشترین تأثیرات را بر روی نظم جهانی در قرن

1- Circuits of Terrorism

۲- طبق نظریه‌ی مدارها، ما شاهد پنج مدار یا (شاخص) تروریسم هستیم که مدار اول و دوم بیشتر همان تلقی سنتی از «تروریسم» (کاربرد فیزیکی خشونت به‌منظور رسیدن به اهداف سیاسی محدود) را مد نظر قرار داده‌اند؛ مدار سوم را تروریسم دولتی و مدار چهارم را تروریسم شبکه‌ای نامیده‌اند.

۲۱ به جای خواهد گذاشت. در واقع، از جمله کانون‌های چالش‌برانگیز نظم نوین جهانی، منازعه‌ای است که بین گونه‌های سنتی تروریسم (مدارات اول و دوم) و گونه‌ی نوین آن (مدارات سوم و چهارم) از یک‌سو و گونه‌ی آمریکایی آن (مدار پنجم) از سوی دیگر رخ داده است. نتیجه‌ی این منازعه تأثیر به‌سزایی در تحولات آتی نظام بین‌الملل خواهد گذاشت» (افتخاری، ۱۳۸۴: ۱۱۵-۸۹)

رویکردهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم

همان‌طور که اشاره شد، تروریسم در طول تاریخ بشریت وجود داشته و جان انسان‌های بی‌گناهی را ستانده است که جمهوری اسلامی ایران نیز از این قاعده مستثنی نبوده است. به هر حال، جمهوری اسلامی ایران به‌منظور مقابله با تروریسم از رویکردهای پیش‌گفته پیروی کرده و با معیار قرار دادن اصول راهبردی اسلام برای مقابله با تروریسم، سیاست‌های مختلفی را دنبال نموده که در این قسمت در حد توان به آنها پرداخته می‌شود.

ذکر این نکته ضروری است که مبنای نگارنده در این نوشتار برای تقسیم‌بندی سیاست‌های اتخاذی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم، با توجه به حداقل مطالعات انجام شده، اسناد راهبردی‌ای است که در این زمینه وجود دارد. منظور نگارنده از اسناد راهبردی مقابله با تروریسم سه سند ذیل بوده که به‌عنوان نقشه راه مقابله با تروریسم در جمهوری اسلامی ایران و بخشی از اقدامات عملی انجام شده در این زمینه شناخته شده‌اند.

اول، کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی^۱؛ دوم، لایحه‌ی قانون مبارزه با تروریسم جمهوری اسلامی ایران^۲ و سوم، گزارش‌های جمهوری اسلامی ایران به کمیته‌ی مبارزه با

۱- کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی جهت مبارزه با تروریسم بین‌المللی، یکی از کنوانسیون‌های منطقه‌ای مرجع برای مبارزه با تروریسم در جمهوری اسلامی ایران است که جمهوری اسلامی به شرط رعایت موازین اسلامی در انجام اقدامات به آن ملحق شده و این کنوانسیون برای جهان اسلام که به غلط متهم به حمایت از تروریسم و تروریسم پروری است، بسیار مهم و با اهمیت بوده، چرا که هم به جرم‌انگاری تروریسم پرداخته و هم به ارائه‌ی تعریفی از تروریسم مبادرت نموده و از اینها مهم‌تر به رعایت و توجه به کنوانسیون‌های ما قبل، از سوی شورای امنیت و سازمان ملل احترام و تأکید نموده است.

۲- برای قانون‌گذاری پیرامون تروریسم تاکنون چندین بار از سوی برخی نهادها تلاش‌هایی صورت گرفته است. از جمله، تحت تأثیر رویکرد جهانی تدوین مقررات داخلی مبارزه با تروریسم یا پیشگیری از آن در ایران در سال ۱۳۸۲

تروریسم شورای امنیت (CTC)؛^۱ که در این قسمت با عنایت به این سه سند و موارد دیگری از جمله: بیانات، مواضع، مصاحبه‌ها و گزارش‌های مراجع تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی جمهوری اسلامی ایران از قبیل: شورای عالی امنیت ملی، کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در مجلس شورای اسلامی و ... رویکرد جمهوری اسلامی از آنها قابل استخراج و استنباط است.

رویکرد نظامی - امنیتی

هر چند ممکن است اقدامات نظامی جهت مقابله با تروریسم در هر جایی از کشور صورت گیرد، اما در جمهوری اسلامی ایران، با توجه به موقعیت جغرافیایی و ژئوپولیتیک^۲، قومی و قبیله‌ای، نژادی خود، این مفهوم بیشتر در نقاط مرزی ایران مصداق می‌یابد که دارای همسایگان مختلف با گرایش‌های مذهبی و قبیله‌ای خاص خود است و باعث شده است در طول تاریخ، ایران مصائب و مشکلات فراوانی را در این خصوص تجربه کند و قربانیان زیادی را در جهت تأمین امنیت شهروندی و انسانی اهدا نماید. به عبارت دیگر می‌توان گفت، جمهوری اسلامی بیشتر اقدامات نظامی و سخت‌افزارانه را در نقاط مرزی خود انجام داده و سعی خود را بر تأمین امنیت مرزی معطوف کرده است و سایر اقدامات امنیتی، از قبیل: تأمین امنیت پرواز، تأمین امنیت شبکه‌های سایبری و ... در سطح کل کشور صورت پذیرفته است. شایان ذکر است که جمهوری

لایحه‌ی مبارزه با تروریسم تدوین شد، اما این لایحه با وجود این که (به ادعای حقوق‌دانان) کار کارشناسی شده بود و قابل دفاع بود، بنا به دلایلی از دستور کار مجلس خارج شد.

۱- ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۱، شورای امنیت قطعنامه‌ای را تصویب کرد که این قطعنامه (۱۳۷۳)، در بند ۶ تمامی دولت‌ها را موظف کرده که سالانه گزارشی را در خصوص اقدامات خود در راستای مقابله با تروریسم را به کمیته‌ی مبارزه با تروریسم (CTC) یا (Counter-Terrorism Committee) شورای امنیت سازمان ملل متحد، ارائه نموده و اگر هر کشوری از این اصل پیروی نکند، در مجامع بین‌المللی باید پاسخگو باشد و این به معنی داشتن بار حقوقی این قطعنامه برای کشورهای جهان است؛ از این رو، دولت جمهوری اسلامی ایران نیز به این قطعنامه پیوسته و آن را امضا نموده و تاکنون شش گزارش را در سال‌های مختلف به این کمیته ارسال نموده و در آن گزارش اقدامات خود را در قالب پاسخ به سؤال‌های آن، ارائه نموده است (البته، گزارش ششم جمهوری اسلامی ایران به دلایل خاصی از جمله محرمانه بودن، فعلاً به اطلاع عموم نرسیده و فقط پنج گزارش قبلی قابل دسترسی می‌باشد) در این مقاله از مطالب ارائه شده در این گزارش‌ها به‌عنوان مستندات و اقدامات جمهوری اسلامی ایران در ابعاد مختلف نظامی، سیاسی، اقتصادی و ...، استفاده شده است.

2- Geopolitical Location

اسلامی ایران در طول سه دهه‌ی اخیر برای سرکوب افراد و گروه‌های تروریستی از قبیل: سازمان مجاهدین خلق (منافقین)، گروهک تروریستی پژاک، گروهک تروریستی جندا... و ... با عنایت به اسناد مختلفی از جمله کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی که در ماده‌ی ۲ قسمت (ب) مبارزه نظامی را توصیه کرده، رویکرد نظامی و عملیاتی را دنبال نموده و در این زمینه هزینه‌های هنگفت انسانی و مالی فراوانی را نیز متحمل شده است؛

بر این اساس، جمهوری اسلامی ایران در جهت مقابله با تروریسم، چه در مرزها و چه در سایر نقاط کشور اقدامات مختلفی را انجام داده است که می‌توان آنها را به دو دسته‌ی سیاست‌های نرم و سخت تقسیم کرد:

الف) سیاست‌های نظامی - امنیتی نرم

(۱) «جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در سال ۱۹۸۸، به تشکیل «کمیسیون عالی امنیتی» مبادرت کردند تا به‌طور نظام‌مند تلاش‌های خود علیه تروریسم و نیز تبادل اطلاعات در این باره را هماهنگ نمایند. کمیسیون مذکور تاکنون ۸ نشست و همایش‌هایی را در سطوح کاری مربوط برگزار کرده است. در نتیجه‌ی این امر، مرز ایران- ترکیه، به روی فعالیت‌های عناصر «پ کا کا» و جنبش‌های غیرقانونی بسته شده است» (Iran's first report to the CTC, 31 Dec 2001:4).

(۲) پلیس و آژانس‌های امنیتی و اطلاعاتی، یک گروه کاری را تشکیل داده‌اند تا در خصوص مقتضیات و ظرفیت‌های ایجاد یک بانک اطلاعاتی و مکانیسم‌های دیگر، جهت همکاری بیشتر میان پلیس و سازمان‌های اطلاعاتی در زمینه‌ی جمع‌آوری، تألیف و تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به گروه‌های تروریستی و انجام بهترین اقدامات در جهت مقابله با اقدامات تروریستی و جلوگیری از آنها، مطالعه نمایند و در نهایت راه‌کارهای پیشنهادی برای مقابله با تروریسم را ارائه کنند (Iran's first report to the CTC, 31 Dec 2001: 4).

۳) تلاش در جهت افزایش آگاهی‌های افراد ساکن در نقاط مرزی با هدف خنثی‌سازی و جلوگیری از هرگونه تحریک در جهت اقدامات خشونت‌آمیز و تروریستی که از سوی القاعده و گروه‌های تروریستی مرتبط با آن طرح‌ریزی شده‌اند (www.tebyan-ardebil.ir).

۴) جمهوری اسلامی ایران در جهت اجرای مفاد پیوست شماره‌ی ۱۷ از کنوانسیون بین‌المللی هواپیمایی کشوری^۱، تلاش نموده و علی‌رغم وجود فشارهای خارجی موجود و تحریم‌های اقتصادی در زمینه‌ی تسهیلات و تجهیزات هوانوردی در ایران، در محقق نمودن نیازهای مربوط و نیز حفظ کیفیت‌های تصریح شده طبق استانداردهای بین‌المللی کاملاً موفق بوده است. علاوه بر این، ایران دو اقدام جداگانه را در خصوص ایمنی و امنیت هوانوردی انجام داده است که در همه‌ی توافق‌نامه‌های دوجانبه‌اش با دیگر کشورها در زمینه‌ی همکاری‌های بین‌المللی حمل و نقل هوایی منعکس می‌شود؛ و البته به‌منظور مقابله با اقدامات جنایی در هواپیماهای خود، برای همه‌ی خطوط هوایی داخلی و بین‌المللی، گاردهای امنیت پرواز را آموزش داده است تا امنیت هوانوردی و انجام واکنش مناسب به هرگونه اقدامات جنایی و غیرقانونی در حین پرواز را طبق قوانین مربوط، تضمین نماید (Iran's fifth report to the CC, 13 Mar 2007: 14).

۵) جمهوری اسلامی ایران، اقدامات مهمی را در زمینه‌ی مقابله با قاچاق سلاح به کشور از طریق کشورهای همسایه انجام داده است. قاچاق اسلحه به‌ویژه پس از توقف جنگ تحمیلی رژیم عراق علیه ایران، یکی از مشکلات کشور ما در دوره‌ی پس از انقلاب اسلامی بوده است. در حال حاضر، به سبب شرایط بحرانی کشورهای همسایه ایران و حضور نیروهای اشغالگر در آن‌جا، هنوز قاچاق اسلحه، مهمات و تفنگ‌های شکاری از برخی از این کشورها به کشور جمهوری

1- see: Protocol for the Suppression of Unlawful Acts Against Of Violence at Airports serving International Civil Aviation

اسلامی ایران وجود دارد. از آن‌جاکه اکثر این تسلیحات غیرقانونی است و عاقبت در اختیار قاتلان، سارقان، قاچاقچیان مواد مخدر، مخلان امنیت و دشمنان ایران قرار می‌گیرد، یکی از اولویت‌های دستورالعمل شورای عالی امنیت ملی و کمیسیون مرکزی نظارت بر تسلیحات و مهمات برخورد جدی با این پدیده بوده است. تاکنون طرح‌های مهمی با همکاری نیروهای امنیتی، نظامی و مجریان قانون ایران به اجرا درآمده است که به نتایج خوبی نائل شده است. (see: Iran's fifth report to the CTC, 13 Mar 2007: 15-16)

ناگفته مشخص است که وجود اسلحه‌های گرم و منفجره در دست افراد و گروه‌های تروریستی یکی از ریشه‌های اصلی گرایش تروریست‌ها به سمت اقدامات خشونت‌آمیز بوده که در سال‌های اخیر به کشتارهای دسته‌جمعی نیز مبدل شده است؛ بنابراین، مبارزه با قاچاق اسلحه یکی از اقدامات مهم در مسیر مقابله با تروریسم است و همچنان که اشاره شد، جمهوری اسلامی ایران در این خصوص اقدامات بسیار مهمی را انجام داده است.

۶) اداره‌ی گمرک ایران با سازمان جهانی گمرکات از طریق شبکه‌ی تقویت گمرکی (CEN) و دفتر منطقه‌ای روابط اطلاعاتی در آسیا و اقیانوسیه در پکن، در زمینه‌ی جلوگیری از قاچاق کالا و نیز مواد مخدر، مبادله‌ی اطلاعاتی دارد. همچنین ایران در زمینه‌ی تبادل اطلاعات گمرکی از جمله برخی تخلفات گمرکی و قاچاق کالاهای ممنوعه توافقنامه‌هایی را با بسیاری از کشورهای جهان امضا کرده است. همچنین سازمان هواپیمایی کشوری تحت قوانین ICAO اقدامات امنیتی لازم را انجام می‌دهد و سازمان بنادر و کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران نیز با همکاری نیروهای مسلح، و نیروی انتظامی مسئول حفاظت از بنادر و تأسیسات ساحلی هستند. (Iran's fourth report to the CTC, 4 April 2005: 12)

ب) سیاست‌های نظامی - امنیتی سخت

(۱) «چندی پس از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر و حصول اطمینان از انجام عملیات نظامی علیه طالبان، جمهوری اسلامی ایران، مرزهای خود با افغانستان را بست تا از ورود افراد مظنون به دخالت در اقدامات تروریستی، به ایران جلوگیری کند. نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران بر تقویت یگان‌های خود در ۹۰۰ کیلومتری مرز افغانستان مبادرت کردند به گونه‌ای که سه تیپ اضافی دیگر به همراه یگان‌های لجستیک و پشتیبانی در آنجا مستقر شدند تا افراد مظنون به فعالیت‌های تروریستی و قاچاق مواد مخدر را شناسایی و دستگیر نمایند» (Iran's first report to the CTC, 31 Dec 2001: 4).

(۲) «گاردهای مرزی از جمله پلیس، نیروهای مسلح و پرسنل امنیتی، در هم‌امی مبادی ورودی جمهوری اسلامی ایران (فرودگاه‌ها، مبادی ورودی زمینی و دریایی) افزایش یافته‌اند و در مورد مسئولیت‌هایی که طبق قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ بر عهده‌ی آنها گزارده شده است، توجیه شدند. فهرست افراد و گروه‌های وابسته به القاعده که طی سند شماره‌ی SC/7166 مورخه‌ی ۸ اکتبر سال ۲۰۰۱ شورای امنیت، منتشر گردید، در میان گاردهای مرزی توزیع شد تا به آنها در جهت کنترل مبادی ورودی به کشور کمک کند» (Iran's first report to the CTC, 31 Dec 2001: 4). البته این بند در گزارش پنجم جمهوری اسلامی نیز مجدداً مورد تأکید قرار گرفته و اشاره شده که فهرست جامع کمیته‌ی ۱۲۶۷ را در اختیار تمام ورودی‌های کشور و سیستم‌های کنترلی بنادر قرار داده و تاکنون هیچ یک از اسامی ذکر شده در فهرست شناسایی نشده است.

(۳) ایران بلافاصله پس از حوادث ۱۱ سپتامبر با هدف جلوگیری از نفوذ عناصر القاعده از مرزهای طولانی کشور، تدابیر ویژه‌ای به مرحله‌ی اجرا درآورده و نیروی انتظامی ایران عملیات گسترده‌ای را در زمینه‌ی دستگیری هر فرد مظنون به تروریسم که ممکن است از کشورهای همسایه وارد ایران شوند، به اجرا گذاشته است. در نتیجه‌ی چنین فعالیت‌هایی حدود ۵۰۰ نفر از اتباع خارجی مظنون به دست داشتن در

فعالیت‌های تروریستی دستگیر و بعد از شناسایی، متعاقباً به دولت‌های خود تحویل شده‌اند. (قسمتی از گزارش وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، آبان ۱۳۸۲، برگرفته از نمایه موسسه اندیشه سازان نور)

(۴) «جمهوری اسلامی ایران از سربازگیری گروه‌های تروریستی با ملیت‌های کرد ایرانی جهت انجام فعالیت‌های تروریستی جلوگیری کرده است. در رابطه با این‌گونه عملیات‌های انجام شده در نقاط مرزی ترکیه، ۱۳ نفر از اعضای نیروهای مسلح ایران به شهادت رسیده و بیش از ۵۰ نفر دیگر مجروح شده‌اند» (Iran's first report to the CTC, 31 Dec 2001: 4).

(۵) «علاءالدین بروجردی» رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس در گفتگو با اعتدال با اشاره به اقدامات تروریستی گروهک پژاک در غرب کشور تأکید کرد: «نیروهای امنیتی و نظامی کشور با قدرت با گروهک تروریستی «پ.ک.ک» و ابادی آن که باعث ایجاد ناامنی در منطقه می‌شوند، برخورد خواهد کرد». همچنین ایشان در حاشیه‌ی برگزاری جلسه‌ی علنی روز یکشنبه مجلس در جمع خبرنگاران با اشاره به اقدامات تروریستی گروهک پژاک در غرب کشور اظهار داشت: «این اقدامات تروریستی عکس‌العمل آنها در قبال دستگیری افراد مهمی از گروهک تروریستی «پ.ک.ک» است، زیرا نیروهای اطلاعاتی کشورمان کار بسیار مهمی را انجام دادند» (www.asriran.com).

(۶) سازمان مجاهدین خلق (منافقین)، یکی از سازمان‌های تروریستی است که عملیات‌های مختلفی را علیه جمهوری اسلامی ایران انجام داده، که یکی از آنها عملیات به اصطلاح فروغ جاودان بود که در سال ۱۳۶۷ با امید به بهره‌گیری از تحولات سریع رخ داده در جنگ و درگیری مستقیم نظامی عراق با حمایت کشورهای مختلفی از جمله آمریکا علیه ایران و شرایط مساعد منطقه‌ای و بین‌المللی بتواند خود را برای تصرف تهران آماده کند (www.terror-victims.com/fa). این تهاجم تروریستی سرانجام با فداکاری نیروهای نظامی و مردمی ایران درهم شکست.

قابل تأکید است، اگرچه جمهوری اسلامی ایران به رویکرد نظامی هم اهمیت داده و در جهت مقابله با تروریسم به اقدامات نظامی و خشن هم روی آورده است، اما در هیچ مرحله‌ای پرداختن به علت‌ها و ریشه‌های تروریسم را که مؤلفه‌ای اساسی در مسیر مقابله با تروریسم است و نیز جزئی از فرضیه‌ی این مقاله را تشکیل می‌دهد فراموش نکرده و هر فرد یا گروه تروریستی که بخواهد دست از اقدامات تروریستی بردارد، در امان خواهد بود و می‌تواند زندگی شهروندی خود را ادامه دهد.^۱

رویکرد حقوقی

یکی از رویکردهای جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تروریسم، رویکرد اعمال مجازات قانونی و رعایت حقوق بشر بوده است که با اهداف عالی‌ی جمهوری اسلامی ایران و رعایت حقوق اساسی بشر هم منطبق بوده و در این زمینه اقدامات مختلفی را به انجام رسانده است. در همین زمینه، سیاست‌های ملی و بین‌المللی گوناگونی را دنبال نموده که هم‌زمان با مقابله با تروریسم، به حقوق بشر هم توجه خاصی داشته تا در مسیر مقابله با تروریسم، حقوق اساسی بشر به مخاطره نیفتد و نفس این اقدامات منجر به روی آوردن به اقدامات تروریستی نشود.

برخی از این سیاست‌ها به اقدامات و سیاست‌های قانونی و حقوقی مقابله با تروریسم مربوط می‌شود که رعایت آن‌ها هم به نوعی پیشگیری و مقابله با علت‌های تروریسم و هم مقابله با معلول یا همان اقدامات تروریستی است و نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران به هر دو جنبه‌ی آن عنایت داشته است.

به بیان دیگر، می‌توان گفت که جمهوری اسلامی ایران در این مرحله، در صورت کارساز نبودن مرحله‌ی اول (پیشگیری) و وقوع اقدامات تروریستی، با رویکرد اعمال مجازات قانونی سعی دارد از گسترش و بسط اقدامات تروریستی جلوگیری نموده (مهار) و با توسل به قانون و اجرای دقیق آن با معلول به وجود آمده، مقابله کند؛ برخی از این اقدامات عبارت اند از:

۱- البته مصادیق و نمونه‌های اقدامات نظامی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم بسیار زیاد بوده که در این نوشتار نمی‌گنجد، از این رو، در این قسمت فقط به نمونه‌هایی از آن اشاره شده است و برای مطالعه بیشتر به گزارشات جمهوری اسلامی به CTC مراجعه نمایید.

الف) جرم‌انگاری تروریسم و مجازات قانونی تروریست‌ها

جرم‌انگاری و معرفی اقدامات تروریستی به‌عنوان یک جرم مشخص و تعیین نمودن مجازاتی خاص برای اینگونه اقدامات، یکی از مهم‌ترین اقدامات پیشگیرانه و مبارزه‌ی حقوقی با تروریسم است. در این خصوص می‌توان به لایحه‌ی قانون مبارزه با تروریسم و کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی اشاره کرد که در صورت تحلیل و بررسی دقیق، می‌توان ادعا کرد که جمهوری اسلامی ایران در خصوص جرم‌انگاری تروریسم و اقدامات تروریستی، رویکردی مشخص را اتخاذ نموده است.

در کنوانسیون سازمان کنفرانس اسلامی جرم تروریستی عبارت است از: «هرگونه جرمی که شروع یا همدستی شود تا هدفی تروریستی در هر یک از کشورهای متعاقد، علیه شهروندان، امکانات یا منافعشان، یا علیه اماکن خارجی و شهروندان خارجی که مقیم سرزمین آنها هستند، انجام گیرد. البته برای جرم مذکور باید در قانون داخلی دولت‌های متعاقد مجازاتی پیش‌بینی شده باشد» (بزرگمهری، ۱۳۸۵: ۵۱). این کنوانسیون جرایم گوناگونی را از قبیل: عملیات خرابکاری و نابودسازی اموال عمومی، قتل یا سرقت، پولشویی و... به‌عنوان جرم تروریستی معرفی نموده است. در لایحه‌ی قانون مبارزه با تروریسم جمهوری اسلامی ایران هم به‌طور مبسوط به جرم‌انگاری، تعریف و تعیین مصادیق جرم تروریستی پرداخته شده که موارد ذیل برخی از آنهاست:

در ماده‌ی یک این لایحه آمده است: «ارتکاب یا تهدید به ارتکاب جرایم و اقدامات خشونت‌آمیز از طریق به وحشت افکندن مردم جهت تأثیرگذاری بر خط‌مشی، تصمیمات و اقدامات دولت جمهوری اسلامی ایران، سایر کشورها و سازمان‌های بین‌الدولی، جرم تروریستی محسوب می‌شود». و در ماده‌ی ۲ به جرایمی اشاره کرده که در صورت تحقق تمام شرایط مذکور در ماده‌ی ۱ از مصادیق جرایم تروریستی مورد نظر این ماده محسوب می‌گردند (عبداللهی و کیهانلو، ۱۳۸۴، ۱۸۵).

ب) حمایت قانونی از قربانیان تروریسم و رعایت حقوق بشر

همچنین، یکی دیگر از اقدامات جمهوری اسلامی ایران در راستای رویکرد حقوقی در پرتو معیارها و قوانین خاص حقوق بشر ناشی از اصول راهبردی دین مبین اسلام برای مقابله با تروریسم، حمایت قانونی از قربانیان تروریسم با هدف جلوگیری از تکرار و عدم مقابله به مثل اقدامات تروریستی است که برخی از آنها عبارتند از

۱) حمایت از قربانیان تروریسم بر اساس بیانیه‌ی الجزایر

بر اساس بیانیه‌ی الجزایر یکی از وظایف اصلی مسئولان طرح دعاوی مربوط به قربانیان تروریسم در ایران است؛ و این امر، در حال حاضر، فقط از طریق دیوان دادگستری بین‌المللی امکان‌پذیر است که با توجه به پذیرش اصل صلاحیت جهانی برای رسیدگی به جرایم تروریستی و نیز با توجه به اصل «یا مسترد کن و یا محاکمه»^۱ می‌توان خواستار استرداد متهمان جرایم تروریستی شد و یا دعاوی مربوط به این دسته از جرایم را در همان کشور نیز مطرح نمود و خواهان محاکمه متهمان شد (هاشمی، ۱۳۹۰: ۲۷۴).

۲) حمایت از قربانیان شهروند عادی، در تبصره‌ی ۱۸ لایحه‌ی بودجه‌ی ۱۳۸۵

در تبصره ۱۸ لایحه بودجه ۱۳۸۵ کل کشور، شهروندان عادی که از اعمال تروریستی آسیب دیده‌اند، به صورت شایسته مورد حمایت قرار گرفتند. در بند ۳ این تبصره راجع به حمایت از قربانیان شهروند عادی و جبران خسارت آنان آمده است:

«استیفای خسارت ناشی از هرگونه اقدام و فعالیت دولت‌های خارجی که مغایر با حقوق بین‌المللی است از جمله دخالت در امور داخلی کشور که منجر به فوت، صدمات بدنی و روانی و یا ضرر و زیان مالی اشخاص گردیده و می‌گردد و خسارت ناشی از اقدام و یا فعالیت اشخاص یا گروه‌های تروریستی که دولت خارجی از آنها حمایت نموده و یا اجازه اقامت و یا تردد و یا فعالیت در قلمرو حاکمیت خود به آنان داده باشد و اقدامات مذکور منجر به فوت یا صدمات بدنی و روانی و ضرر و زیان مالی اتباع ایران گردد» (هاشمی، ۱۳۹۰: ۲۷۴).

1- Aut dere out judicare

۳) حقوق قربانیان ناشی از نقض مصونیت سیاسی دولت ایران

در ذیل بند ۲ تبصره‌ی ۱۸ لایحه‌ی بودجه‌ی سال ۱۳۸۵ کل کشور، در مورد جبران خسارت قربانیان تروریستی که ممکن است بر اثر نقض مقررات مربوط به مصونیت سیاسی باشد، آمده است:

«... اخذ وکیل برای دیگر شهروندان ایرانی در طرح دعاوی علیه دولت‌های خارجی که مصونیت ناشی از مصونیت سیاسی دولت سیاسی جمهوری اسلامی ایران و یا مقامات رسمی آن را نقض نموده باشند و یا بنمایند».

بنابراین، قانونگذار از قربانیان آن دسته از اعمال تروریستی که بر اثر نقض مقررات ناشی از حقوق مصونیت سیاسی و دیپلماتیک آسیب ببینند، به صورت ویژه حمایت نموده است. علاوه بر این، جرم‌انگاری تأمین مالی تروریسم، لایحه‌ی مبارزه با تأمین مالی تروریسم و قانون مبارزه با پولشویی را می‌توان از دیگر مستندات رویکرد حقوقی مقابله با تروریسم در جمهوری اسلامی ایران محسوب کرد؛ و بنابراین، می‌توانیم نتیجه بگیریم که جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تروریسم، با در نظر گرفتن حقوق بشر و قوانین موضوعه‌ی ملی، ضمن توجه به ریشه‌ها و علل تروریسم به معلول و عدم گسترش اقدامات تروریستی و اعمال مجازات قانونی برای مقابله با آن، توجه داشته است.

ج) حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش برای مقابله با تروریسم

اقدامات نهضت‌های آزادی‌بخش و ملت‌های تحت ظلم و ستم، طبق قوانین بین‌المللی و حقوق حقه‌ی خود انجام می‌شود و یکی از راه‌هایی است که برای مقابله با اقدامات تروریستی و تجاوزکارانه، در اختیار ملت‌هایی که مورد ظلم و تجاوز استعمارگران و متجاوزان قرار می‌گیرند، قرار داده شده است. از این رو، از راه‌های اساسی دیگر مقابله با ترور، حمایت امت‌های آزادی‌خواه از دفاع مشروعی است که ملل مظلوم و تحت اشغال و استعمار در نابودی عوامل ترور در عالم انجام می‌دهند. همان‌طور که در ۲۴ اکتبر سال ۱۳۹۰ میلادی قطعنامه‌ی مصوب ۲۵۲۶ در سازمان ملل، به کشورهای اسلامی اجازه داده است که به نهضت‌های اسلامی

یاری رسانند تا در مقابل استعمار و تروریست‌ها با زور و قدرت بایستند و آنها را مستأصل کنند (صالحی، ۱۳۸۸: ۱۳۲). امت‌های اسلامی نیز باید وظیفه‌ی شرعی و عقلی خود بدانند که با هر وسیله‌ی ممکن قانونی و شرعی به کمک این نهضت‌های تروریسم ستیز بشتابند و آنها را تقویت نمایند. مقام معظم رهبری نیز با معرفی رژیم غاصب صهیونیستی به‌عنوان یکی از گونه‌های بارز تروریسم و نامیدن آن رژیم به تروریسم دولتی، برای مقابله با آن ابراز داشته‌اند که: «این وظیفه کشورهای اسلامی است در داخل و خارج افرادی را که با حکومت غاصب صهیونیستی جنگ می‌کنند، با پول، سلاح و تبلیغات کمک کنند هر طوری که ممکن است باید کمک شوند... باید مبارزان را تجهیز کرد، این وظیفه شرعی مسلمانان است... اگر این کارها بشود قطعاً صهیونیست‌ها و پشتیبان‌های آن‌ها شکست می‌خورند...» (در دیدار با خانواده‌های شهدا، ۲ آذر ۱۳۶۹، به نقل از: <http://farsi.khamenei.ir>، ۱۳۹۰).

با عنایت به مطالب فوق، جمهوری اسلامی ایران با رویکردی حقوقی حمایت خود را از نهضت‌های آزادی‌بخش برای مقابله با تروریسم اعلام کرده است و در ماده ۶ سند راهبردی پیش‌نویس لایحه قانون مبارزه با تروریسم، چنین اشاره می‌کند:

«اعمالی را که ملت‌ها یا گروه‌ها و سازمان‌های آزادی‌بخش، در چارچوب مقررات بین‌المللی برای پایان بخشیدن به اشغال خارجی، استعمار و نژاد پرستی انجام می‌دهند از مصادیق جرایم تروریستی مورد نظر این قانون محسوب نمی‌گردد».

رویکرد اقتصادی

با توجه به نقش اقتصاد برای مقابله با تروریسم، یکی دیگر از رویکردهای جمهوری اسلامی ایران رویکرد اقتصادی است که در چند سطح قابل بررسی است:

الف) سطح بین‌المللی و منطقه‌ای

یکی از راه‌های مقابله با پدیده تروریسم، مبارزه با تأمین مالی آن است. به این منظور کشورها خود به‌طور مستقیم یا از طریق سازمان ملل متحد مبادرت به تهیه اسناد و مقرراتی جهت مسدود نمودن راه‌های تأمین مالی تروریسم نموده‌اند. از حیث اهمیت و اعتبار شکلی و

وصف الزام‌آور آن‌ها، قطعنامه‌های شورای امنیت، به‌ویژه قطعنامه ۱۳۷۳ مصوب ۲۰۰۱، در وهله اول اهمیت قرار دارند؛ در وهله دوم، کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با تأمین مالی تروریسم (۱۹۹۹) تدوین شده توسط سازمان ملل متحد است؛ سپس، توصیه‌های ویژه هشتگانه و نیز برخی از توصیه‌های مرتبط چهل‌گانه گروه اقدام مالی می‌باشد. اگرچه توصیه‌های گروه اقدام مالی برخلاف قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ از پشتوانه‌ی ماده‌ی ۲۵ منشور ملل متحد برخوردار نیستند، ولی از نظر عملی واجد اهمیت بسیارند^۱ (طیبی فرد: ۱۳۸۴: ۲۵۹).

مفاد این اسناد به گونه‌ای تنظیم شده که هریک مکمل و در مواردی تکرار دیگری است. به گونه‌ای که طبق ماده‌ی ۲۵ منشور ملل متحد، اجرای قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ اجباری است؛ از طرف دیگر، این قطعنامه از کشورهای عضو ملل متحد خواسته است تا به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با تأمین مالی تروریسم ملحق شوند. تصویب و اجرای کنوانسیون نیز مستلزم تصویب قانونی داخلی است که باید مطابق قواعد و استانداردهای مقرر در کنوانسیون تدوین شده باشد.

قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ که برای همه‌ی کشورها الزام‌آور است و ادامه‌ی قطعنامه‌ی ۱۲۶۷ محسوب می‌شود، تعهدات مندرج در کنوانسیون جهانی و منطقه‌ای مبارزه با تروریسم را جمع‌بندی و تجمیع نموده، همه‌ی دولت‌ها را به اتخاذ اقدامات ملی (قانونگذاری، اقدامات اداری و قضایی) به‌منظور پیگیری و مجازات و مقابله با اقدامات تروریستی مندرج در این اسناد ملزم نموده و دولت‌ها را مکلف کرده است که گزارش نحوه اقدامات خود را به کمیته‌ی ضد تروریسم شورای امنیت ارسال نمایند. از جمله مفاد قطعنامه‌ی مذکور، مقابله با تأمین مالی تروریسم است. تأکید قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ بر تعهد دولت‌ها برای مقابله با تأمین مالی تروریسم، سبب شده که فارغ از مسأله الحاق یا عدم الحاق به کنوانسیون، اقدامات ملی به‌منظور اجرای تعهدات مندرج در این کنوانسیون به‌عمل آید.

۱- برای مطالعه‌ی مفاد قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ در خصوص تأمین مالی تروریست‌ها و اعمال تروریستی، کنوانسیون ۱۹۹۹ و توصیه‌های گروه اقدام مالی که می‌توان گفت مقررات جامعی را در مورد مبارزه با تأمین مالی تروریسم ایجاد کرده‌اند، ر. ک. به: طیبی فرد: ۱۳۸۴: صص ۲۵۹-۲۵۸.

- بر این اساس، برخی از اقدامات جمهوری اسلامی ایران که در قالب قطعنامه‌ی مذکور انجام و به کمیته‌ی مبارزه با تروریسم گزارش شده در ذیل مورد اشاره قرار گرفته است.
- برگزاری یک کنفرانس بین‌المللی با موضوع مبارزه با پولشویی با همکاری دفتر مواد مخدر و جنایات سازمان ملل^۱ در شیراز در تاریخ ماه می سال ۲۰۰۳.
 - شرکت چهار متخصص ایرانی از بانک مرکزی و وزارت امور خارجه در سمینار مبارزه با کمک مالی به تروریسم، که با همکاری UNDCP و واحد حقوقی IMF (صندوق بین‌المللی پول) در تاریخ آگوست ۲۰۰۳ در وین برگزار شد.
 - برگزاری یک کارگاه آموزشی با موضوع مبارزه علیه پولشویی و سرکوب کمک مالی به تروریسم، توسط واحد حقوقی صندوق بین‌المللی پول برای متخصصان ایرانی در تاریخ نوامبر ۲۰۰۳ (Iran's third report to the CTC, 17 Mar 2004: 8).
 - قوه‌ی قضائیه جمهوری اسلامی ایران با همکاری UNDCP در روزهای ۱۷ و ۱۸ ژانویه‌ی سال ۲۰۰۷ اقدام به برگزاری گردهمایی دو روزه در تهران نمود (fifth report to the CTC, 13 Mar 2007: 7).
 - بانک ملی روز چهارشنبه مورخ ۳۰م دی ماه سال ۱۳۸۸ اولین همایش بین‌المللی مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم را با هماهنگی وزارت امور اقتصادی و دارایی برگزار کرد. این همایش با هدف اطلاع‌رسانی و تحلیل فعالیت‌های انجام شده در کشور در زمینه‌ی مقابله با پولشویی و تأمین مالی تروریسم و همچنین دستیابی به راه‌کارهای مناسب جهت اجرای بهینه‌ی قانون و آیین‌نامه‌ی مبارزه با پولشویی در مرکز همایش‌های بین‌المللی صدا و سیما برگزار شد (یکم بهمن ماه ۱۳۸۸: به نقل از: www.bmi.ir، ۱۳۹۰).
 - جمهوری اسلامی ایران سمینار بین‌المللی روش‌های مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم را برگزار کرد. این همایش دو روزه که در روزهای دوشنبه و سه شنبه خرداد ۱۳۸۹، در محل دبیرخانه‌ی شورای عالی مبارزه با پولشویی در تهران برگزار

1- UNDCP- United Nations office on Drugs and Crime.

شد، سازوکارهای مبارزه با پولشویی و شیوه‌های برخورد با این پدیده مورد بررسی و تبادل نظر قرار گرفت (۱۳ مرداد ۱۳۸۹، www.shada.ir).

- نشست مقابله با جرایم سازمان‌یافته، پول شویی و ارتقای معاضدت قضایی متقابل سازمان ملل با حضور مقامات قضایی جمهوری اسلامی ایران و مبارزه با جرایم بین‌المللی در سال ۱۳۸۹ در تهران برگزار شد. در این نشست بر چارچوب حقوقی نهادها، ساختار سازمانی، رویه‌های موفق، استانداردهای بین‌المللی و شیوه‌های تحقیق در ارتباط با جرایم سازمان‌یافته بحث و تبادل نظر شد. نشست یاد شده با حضور مقامات و کارشناسان دفتر امور بین‌الملل قوه قضاییه، معاونت حقوقی و توسعه قضایی و نمایندگان دادگستری استان‌ها برگزار شد. در عین حال، در این نشست همچنین نمایندگان دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد در ایران و افغانستان، رییس دفتر مبارزه با مافیا، رئیس اداره‌ی مرکزی مبارزه با مواد مخدر و رئیس پلیس مالی ایتالیا به همراه کارشناسان و مقاماتی از پاکستان و ترکیه حضور داشتند (۱۸ آبان ۱۳۸۹، www.bia-judiciary.ir).

(ب) سطح داخلی

جرم‌انگاری تأمین مالی تروریسم در قوانین داخلی

هرچند که در پاره‌ای از مقررات و نظامات دولتی ایران واژه‌ی تروریسم و مقابله با آن به گونه‌های مختلف مطرح گردیده است اما ترجیح قوانین پایه‌ای و اساسی ایران، نظیر قانون مجازات اسلامی، همواره بر این بوده است که از به‌کارگیری واژه تروریسم اجتناب نموده^۱، اما مواد متعددی از قانون مجازات ایران ماهیتاً دلالت بر مقابله با تروریسم دارد. در این زمینه به نظر می‌رسد تأکید و اصرار گروه کاری اقدامات مالی (FATF)^۲ به جرم‌انگاری اعمال مرتبط با

۱- قانون مجازات اسلامی جمهوری اسلامی ایران، از واژه‌های بومی و ملی چون محاربه و مفسد فی الارض که بار معنایی معادل تروریسم دارد و اخافه و ارعاب و تهدید را متبادر به ذهن می‌نماید، استفاده نموده است.

۲- Financial Action Task Force (گروه کاری اقدامات مالی) گروه کاری اقدامات مالی برای مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم (FATF)، پیشنهادهای ویژه‌ی ۹ گانه‌ای را در جهت مقابله فراگیر حقوقی- مالی با تروریسم در سطح بین‌المللی به کشورهای عضو ارائه داده است که پیشنهاد دوم آن چنین توصیه کرده است:

تروریسم به‌عنوان اولین مرحله‌ی مقابله با تروریسم، و ضرورت انعکاس آن در قوانین کشورهای عضو، بیش از آنچه که به شکل قوانین توجه داشته باشد یک الزام ماهوی است و از این منظر فقدان «واژه‌ی تروریسم» در قوانین ملی بعضی از کشورها را نباید به معنای تخلف آن کشور در اجرای تعهدات بین‌المللی دانست.

پیشنهاد دوم (FATF) ناظر بر مجرمانه شناختن سه عمل تأمین مالی تروریسم، اعمال تروریستی و همکاری با سازمان‌های تروریستی است. در چارچوب قوانین جزایی ایران ماده‌ی ۱۸۶ قانون مجازات می‌تواند به نوعی دلالت بر مجرمانه شناختن همکاری با سازمان‌های تروریستی باشد. این ماده چنین مقرر می‌نماید:

«هر گروه یا جمعیت متشکل که در برابر حکومت اسلامی قیام مسلحانه کند، مادام که مرکزیت آن باقی است تمام اعضا و هواداران آن که موضع آن گروه یا جمعیت یا سازمان را می‌دانند و به‌نحوی در پیشبرد اهداف آن فعالیت و تلاش مؤثر دارند محاربند، اگر چه در شاخه‌ی نظامی شرکت نداشته باشند.

در خصوص مستندات ناظر بر تأمین مالی تروریسم می‌توان به ماده‌ی ۱۸۷ قانون مجازات ایران اشاره نمود که صراحتاً تهیه‌ی امکانات مالی برای ارتکاب اعمال تروریستی (محاربه‌ای) را جرم تلقی می‌نماید. صراحت این ماده چنین است: «کسانی که با آگاهی و اختیار، امکانات مالی مؤثر و یا وسایل و اسباب کار و سلاح در اختیار آنان بگذارند محارب و مفسد فی الارض می‌باشند».

از منظر دیگر تأمین مالی تروریسم از دیدگاه نظام حقوقی ایران از مصادیق معاونت در ارتکاب جرم است. بر اساس ماده‌ی ۴۳ «هر کس با علم و عمد وسائل ارتکاب جرم را تهیه نماید و یا طریق ارتکاب آن را با علم و قصد به مرتکب ارائه دهد» و نیز «هر کس عالمأ و

«همه‌ی کشورها باید تأمین مالی تروریسم، اعمال تروریستی و همکاری با سازمان‌های تروریستی را جرم کیفری اعلام نمایند. کشورها باید ترتیبی اتخاذ نمایند تا این جرم‌ها، جرایم منشا پول‌شویی شناخته شوند». یادآور می‌شود که FATF به‌عنوان یک نهاد بین‌دولتی برای توسعه و تشویق سیاست‌های مالی و بین‌المللی کشورها در امر مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، ۲۱ سال پیش (در سال ۱۹۸۹) ایجاد شد و دبیرخانه‌ی آن در ساختمان سازمان همکاری‌های اقتصادی ملل متحد در پاریس مستقر است.

عامداً وقوع جرم را تسهیل نماید» معاون جرم محسوب می‌گردد؛ حسب تصریح این ماده تهیه مقدمات و وسایل ارتکاب جرم و از جمله جرم محاربه (تروریسم) مندرج در ماده‌ی ۱۸۳ و مواد بعد از آن از مصادیق معاونت در جرم است و قابل مجازات است. بازتاب وصف مجرمانه تأمین مالی تروریسم در قوانین ایران را نیز می‌توان در سایر مواد قانون مجازات اسلامی ایران مشاهده نمود. به‌عنوان مثال، در ماده‌ی ۶۱۰ قانون مجازات چنین آمده است: «اجتماع و تبانی اشخاص برای ارتکاب جرائم بر علیه امنیت ملی و بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران و همچنین فراهم نمودن وسائل ارتکاب آن جرائم، جرم است و مستلزم مجازات حداقل ۲ تا ۵ سال حبس می‌باشد».

پذیرش تعهدات بین‌المللی ناظر بر تروریسم و مبارزه با تأمین مالی تروریسم از سوی دولت جمهوری اسلامی ایران و انعکاس آن در قوانین و مقررات آن کشور را همچنین می‌توان در مواد کنوانسیون‌های بین‌المللی که تاکنون تصویب و لازم‌الاجرا گردیده است ملاحظه نمود. از منظر حقوقی مندرجات کنوانسیون‌هایی که دولت ایران با ارائه‌ی لایحه‌ی تقاضای تصویب آن را در مجلس شورای اسلامی نموده و به آنها پیوست است در حکم قانون داخلی ایران و لازم‌الاجراست.

تصویب قانون مبارزه با پولشویی

جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان کشوری که همه‌ی فعالیت‌های اقتصادی خود را بر اساس مبانی اسلامی تدوین نموده و به‌عنوان یک عضو سازمان ملل و جزئی از جامعه‌ی بین‌المللی فعالیت‌های خود را در چارچوب ساختارهای تنظیم شده بین‌المللی دنبال می‌نماید، مبارزه با پدیده‌ی پولشویی را به‌عنوان یکی از مظاهر آلودگی مالی در سرلوحه‌ی کار خود داشته و متعهد است این روند را تا پاکسازی کامل این عرصه به‌ویژه از قاچاقچیان مواد مخدر، کالا و مفسدان اقتصادی ادامه دهد. در همین چارچوب، هم‌اکنون در قوانین و مقررات موضوعه کشور هیچ جایی برای فعالیت‌های اقتصادی غیرقانونی و غیر مشروع وجود ندارد. جمهوری اسلامی ایران در بهمن ماه سال ۱۳۸۶ قانون مبارزه با پولشویی را به تصویب رسانده

و آیین‌نامه‌ی اجرایی آن را نیز پس از تصویب هیأت وزیران در سال ۱۳۸۸، جهت اجرا به نهادهای ذی‌ربط ابلاغ نموده است. تصویب این قانون موجب خروج ایران از فهرست سیاه نهاد بین‌المللی (FATF) شد.

مقررات این قانون که ناظر بر نقل و انتقال پول و دارایی است می‌تواند تا حدود زیادی از تأمین مالی تروریسم که عمدتاً از طریق پولشویی حاصل می‌گردد جلوگیری نماید و در پیشگیری از تأمین مالی اقدامات تروریستی مؤثر باشد.

تصویب لایحه‌ی مبارزه با تأمین مالی تروریسم

همچنان‌که اشاره شد، بعد از تصویب قانون مبارزه با پولشویی، جمهوری اسلامی ایران از فهرست سیاه نهادهای بین‌المللی خارج شد، اما این گام مهم نیاز به اجرای دقیق قانون و استمرار و پایداری در سیاست‌های اتخاذ شده دارد؛ بنابراین، در همین زمینه جمهوری اسلامی لایحه‌ی مبارزه با تأمین مالی تروریسم را به تصویب رساند. لایحه‌ی مبارزه با تأمین مالی تروریسم با در نظر گرفتن الزامات بین‌المللی مندرج در کنوانسیون ۱۹۹۹ سازمان ملل متحد (کنوانسیون مبارزه با تأمین مالی تروریسم) و همچنین الزامات قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ شورای امنیت (که مورد توجه گسترده در رویه‌ی بین‌المللی است) تدوین شده است (علیدوستی، ۱۳۹۰: ۲۸۸). بر اساس این لایحه:

ماده‌ی ۱ هر کس به هر وسیله، مستقیم یا غیر مستقیم به‌طور غیرقانونی وجوهی را به قصد آن که تمام یا بخشی از آن برای انجام اقدامات تروریستی به مصرف برسد یا با علم و اطلاع از این‌که قرار است جهت انجام این موارد مصرف شود، تهیه یا جمع‌آوری کند از قبیل افتتاح مستقیم یا غیرمستقیم حساب یا تأمین اعتبار، تهیه و جمع‌آوری اعانه، امکانات مالی و پولی، قاچاق ارز، انتقال پول، اوراق مالی و اعتباری و دیگر فعالیت‌های اقتصادی، در صورتی که عمل صورت گرفته محاربه تلقی شود، مشمول مجازات خواهد بود و در غیر این‌صورت به تناسب شدت عمل به دو تا ده سال حبس و جزای نقدی معادل دو تا ده برابر منابع مالی تأمین

شده محکوم خواهد شد (یک فوریتی لایحه مبارزه با تأمین مالی تروریسم، سند شماره ۴۵۷ مجلس شورای اسلامی، دوره هشتم، سال سوم، ۱۲/۵/۱۳۸۹).

رویکرد سیاسی

تروریسم دارای اشکال و ابعاد مختلفی است که بدون توجه به آن امکان برخورد اساسی با مخاطرات این پدیده ممکن نیست. آنچه مسلم است مبارزه با این پدیده‌ی شوم نیازمند اراده‌ی استوار، قاطع و همکاری همه‌ی اعضای جامعه‌ی بین‌المللی است. در این جهت، اتخاذ رویکردی جامع، یکپارچه و مؤثر در عرصه‌ی جهانی امری لازم است؛ از این رو، در این قسمت سیاست‌ها و اقدامات سیاسی داخلی و بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران در خصوص مقابله با تروریسم بررسی می‌شود. این رویکرد را می‌توان «صلح عادلانه» در مقابله با تروریسم نامید.

الف) راهبرد چند جانبه‌گرایی در مقابل یک جانبه‌گرایی برای مقابله با تروریسم

همان‌گونه که برخی جنگ با تروریسم در سطح بین‌المللی را تبلیغ می‌کنند، لازم است اقدامات شایسته و همه‌جانبه‌ای برای شناسایی دقیق ریشه‌های تروریسم انجام پذیرد و راهبردهای مدیرانه‌ای برای مقابله با آن تنظیم شود. باید از آموزه‌های رخداد ۱۱ سپتامبر درس عبرت آموخت و اتحادی مستحکم و منطقی در نظام جهانی برای حل مسأله‌ی تروریسم بین‌الملل شکل داد. نکته‌ی حائز اهمیت این است که هیچ کشوری نمی‌تواند با اقدامات یک‌جانبه این مشکل را حل کند و همه‌ی اقدامات باید با اقدامات و همکاری‌های همه‌جانبه‌ی کشورها و بازیگران بین‌المللی صورت پذیرد. دلیل اصلی این است که تروریسم پدیده‌ای جهانی است و مقابله با آن نیز مستلزم تصمیم‌گیری و عمل مشترک بازیگران بین‌المللی خواهد بود (سیمبر، ۱۳۸۴: ۲۳۹).

ب) تشکیل مجمع جهانی صلح اسلامی

از جمله اقدامات جمهوری اسلامی ایران با راهبرد پیش‌گفته و با عنایت به ابعاد و گستردگی تروریسم در جهان معاصر، برای مقابله با آن، تشکیل مجمع جهانی صلح اسلامی

است که این مجمع با شخصیت حقوقی به‌عنوان سازمان غیردولتی بر اساس مقررات حقوقی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۶ تأسیس گردید. این مجمع با در نظر گرفتن مبانی و مؤلفه‌های صلح در دنیای معاصر و سیر تحول و پیشینه‌ی ناموفق اندیشه‌های یک‌سونگر مربوط به آن، با طراحی بنیادهای نظری و تعمیق جنبه‌های عملی «صلح عادلانه» متکی بر ارزش‌های انسانی، دینی، اخلاقی و فرهنگی بشر و با تأکید بر لزوم ترسیم مسیر تعالی انسان در مناسبات انسانی همگرا، متقابل و مبتنی بر همبستگی، مسیر و راهبردی نو به صلح گشوده و در تلاش است با چنین رهیافتی منبعث از ادیان الهی و همگرایی ادیان، تمدن‌ها و فرهنگ‌ها، رهایی انسان امروز از بلای جنگ و ناامنی ناشی از خشونت‌ها را در گفتمانی مبتنی بر فلسفه و مبانی عقلی و عملی، رقم زند.

مجمع جهانی صلح اسلامی^۱ با بهره‌مندی از ساختارهای علمی (کمیته‌ی علمی، بین‌المللی، فرهنگی و انتشارات، اجلاس‌یه) و همچنین شوراهای مشورتی نخبگان و اتاق‌های فکر با حضور اندیشمندان مذاهب اسلامی، حقوقدانان، کارشناسان و نخبگان برجسته‌ی داخلی و خارجی، ضمن مشارکت فعال در فرایند اندیشه‌ورزی برای تحقق صلح واقعی و عادلانه در جهان معاصر و آینده‌ای اطمینان بخش برای بشریت به دور از خشونت‌ها و درگیری‌ها، از همکاری اندیشمندان، نخبگان و سازمان‌های غیردولتی داخلی و خارجی در پیشبرد صلح و امنیت برای بشر امروز و فردا استفاده می‌نماید و تاکنون هم فعالیت‌های مختلفی را با راهبرد «گفتمان صلح عادلانه‌ی جهانی» انجام داده است.^۲

از این رو، رویکرد مجمع، ایفای نقش مؤثر و حرفه‌ای در قبال صلح جهانی با استفاده از روش‌های تحلیل علمی و عملی به‌ویژه تدوین گزارش، مقاله، کتاب، برگزاری کنفرانس، هم‌اندیشی و نشست نقد و بررسی است و در این زمینه، از مشارکت و همکاری کارشناسان و اندیشمندان و سازمان‌های مردم‌نهاد ایران و جهان برخوردار است. بدین منظور، در کنار فعالیت‌ها و برنامه‌های علمی، بخش‌های تخصصی با تأکید بر علمای دین، سازمان‌های مردم‌نهاد، و

1- Islamic World Peace Society

۲- کلیه‌ی مطالب مربوط به این مجمع در تارنمای اینترنتی ذیل قبل دسترس است: www.iwpeace.com

همچنین زنان، محافل ویژه و خاص این جوامع نخبگی را تشکیل داده‌اند. مجمع نسبت به تعریف صلح و گفت‌وگو خود در این خصوص معتقد است که صلح باید با عدالت سنجیده و «صلح عادلانه» نوین نامیده شود و در بستری عادلانه پیگیری شود. این عدالت، متکی بر آموزه‌های دینی و اندیشه‌های ادیان توحیدی است و عقیده‌ی راسخ دارد که این گفت‌وگو، به دلیل استواری در همه‌ی فرهنگ‌ها و ادیان، ساختار «گفت‌وگو مشترک جهانی» است. مجمع جهانی صلح اسلامی، هر چند که در ظاهر و از حیث واژگانی نشانی از تروریسم و مبارزه با آن ندارد، اما ماهیت اصلی آن مقابله با تروریسم است و در طول این چند سال موفق به برگزاری همایش‌ها و کنفرانس‌های متعددی در سطوح مختلف شده و در جهت اهداف صلح‌طلبی و مقابله با تروریسم گام‌های مؤثری برداشته است.

ج) تشکیل کمیته‌ی ملی ضد تروریسم در ایران

جمهوری اسلامی ایران به دنبال پذیرش قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ (۲۰۰۱) شورای امنیت که در ۲۸ سپتامبر منعقد شد، یک کمیته‌ی ملی هماهنگ‌کننده به نام CNC را تشکیل داد تا اجرای قطعنامه مذکور را تسهیل نموده و اقدامات ضد تروریستی جمهوری اسلامی ایران را پیش بینی، سازماندهی، طراحی و اجرا کند. CNC تاکنون جلسات فراوانی را برگزار نموده که شرکت‌کنندگان آن مشتمل بر سازمان‌ها و وزارتخانه‌های ذیل است:

- مجلس شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران؛
- وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران؛
- وزارت دادگستری جمهوری اسلامی ایران؛
- وزارت کشور جمهوری اسلامی ایران (پلیس و گارد مرزی)؛
- وزارت امور اقتصاد و دارایی جمهوری اسلامی ایران (گمرک)؛
- وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران؛
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛
- نمایندگان نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران.

اعضای این کمیته در حوزه‌ی مسؤلیت خود دستورات لازمه را به وزارتخانه یا سازمان مربوطه صادر و اقدامات اجرایی مربوط را دنبال می‌کنند (Iran's first report to the CTC, 31 Dec 2001: 3) و مسئول ایجاد هماهنگی‌های لازم و تبادل اطلاعات بین سازمان‌های مربوطه در زمینه‌ی مبارزه با تروریسم هستند. تمامی فعالیت‌ها زیر نظر شورای عالی امنیت ملی اجرا می‌شود (Iran's fourth report to the CTC, 4 April 2005: 6).

د) برگزاری اجلاس بین‌المللی مبارزه جهانی با تروریسم

از سوی جمهوری اسلامی ایران حدود ۸۰ کشور و سازمان بین‌المللی و منطقه‌ای برای شرکت در اجلاس بین‌المللی مبارزه جهانی با تروریسم دعوت به عمل آمد، که در سطوح مختلف دولتی از جمله مقامات عالی‌رتبه در این اجلاس شرکت نمودند. ریشه‌ها و ابعاد مختلف تروریسم، همکاری بین‌المللی در خصوص مبارزه با تروریسم، تقویت سازوکارهای بین‌المللی برای مبارزه با تروریسم، دلایل روند روبه‌به رشد فعالیت‌های تروریستی در عرصه‌ی جهانی، چالش‌ها و موانع موجود در راه مبارزه با تروریسم، نقش سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای در مبارزه با تروریسم و دیدگاه ادیان الهی در خصوص مبارزه با تروریسم از جمله‌ی مهم‌ترین موضوعاتی بود که در این اجلاس به آن پرداخته شد. شایان یادآوری است که برگزاری اجلاس بین‌المللی و منطقه‌ای مبارزه با تروریسم از سوی جمهوری اسلامی ایران در سال‌های متمادی نتایج بسیار مثبتی را به دنبال داشته است.

ه) ارائه‌ی گزارش به شورای امنیت در قبال قطعنامه‌ی ۱۳۷۳

چنان‌که اشاره شد، جمهوری اسلامی ایران در چارچوب قطعنامه‌ی ۱۳۷۳ شورای امنیت ارائه‌ی گزارش تاکنون شش گزارش را به کمیته‌ی مبارزه با تروریسم (CTC) شورای امنیت ارائه داده است که این اقدام امر مهمی برای جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌ی مبارزه با تروریسم در سطح بین‌الملل به‌شمار می‌رود، چرا که برای وجهه‌ی جمهوری اسلامی و اعتبار سیاسی کشورمان ایران در سطح بین‌الملل بسیار مؤثر است.

و) همایش «صلح عادلانه، گفتمان مشترک جهانی» در اتریش و هندوستان

همایش «صلح عادلانه، گفتمان مشترک جهانی» طی دو مرحله در دو بازه‌ی زمانی مختلف در اتریش و هندوستان، توسط مجمع جهانی صلح اسلامی برگزار شد. این همایش در اتریش با مشارکت دانشگاه‌های «وین» و «اشلاینینگ» این کشور برگزار شد. این همایش با شرکت جمعی از اساتید و اندیشمندان ایرانی و اروپایی در روزهای ۲۹ و ۳۰ خرداد ماه ۱۳۸۸ و با هدف آسیب‌شناسی صلح در جهان، نهادهای صلح از دیدگاه حقوقی، صلح عادلانه از دیدگاه اسلام، عدم تحقق صلح در جهان، فرهنگ پیشگیری از منازعات، عدالت و صلح برگزار گردید که در آن اساتید شرکت‌کننده به ارائه‌ی مقاله علمی و تبادل نظر پرداختند. این همایش با هدف ایجاد یک گفتمان علمی ایرانی و اسلامی پیرامون صلح، عدالت و توسعه‌ی آن در بین اندیشمندان و نخبگان برگزار شد.

همایش صلح عادلانه، گفتمان مشترک جهانی در دهلی نو نیز در تاریخ ۲۲ و ۲۳ فروردین ۱۳۸۹ با اهداف و محورهای مختلفی چون ایجاد یک گفتمان علمی و فرهنگی در خصوص صلح عادلانه به‌عنوان یک قاعده و رویکرد ایرانی - اسلامی، تبیین مبانی و چارچوب‌های صلح و مدارا در اسلام، تبیین حق دفاع مشروع در مقابل تجاوز و محکومیت تروریسم، ساماندهی تعامل اندیشمندان مخالف نظام سلطه در جهان و ایجاد ظرفیت‌های جدید، فعال‌سازی نخبگان برای ایجاد تحرک مناسب در جهت مقابله با تهاجم فرهنگی استکبار جهانی و پاسخ غیرمستقیم با پروژه اسلام‌هراسی و ایران‌گریزی برگزار شد.

ز) اجلاس جهان اسلام قربانی تروریسم

اولین اجلاس‌یهی کنگره‌ی بین‌المللی فرهنگ مقاومت با عنوان «جهان اسلام، قربانی تروریسم» ۱۱ و ۱۲ اردیبهشت ۱۳۸۶ با حضور اندیشمندان داخلی و خارجی در تهران برگزار شد. هدف از برگزاری این اجلاس‌یه بررسی ریشه‌ای تروریسم، خنثی‌سازی تلاش‌های تبلیغاتی و عملیات روانی برای قلمداد کردن مسلمانان به‌عنوان تروریست، تبیین تفاوت دفاع مشروع با

تروریسم، تفکیک بین جریان‌های اصیل اسلام و گروه‌های منحرف اسلامی در افکار عمومی جهان و تحلیل نقش رژیم‌های سلطه و صهیونیسم در ایجاد و توسعه‌ی این گروه‌ها بود. «تروریسم در دنیای معاصر»، «عوامل تکوین تروریسم در جهان»، «نگرش ادیان مختلف به تروریسم و دفاع مشروع»، «اسلام ضد تروریسم»، «تهمت تروریسم علیه جهان اسلام»، «اقدامات تروریستی رژیم‌های سلطه و صهیونیسم با استفاده از گروه‌های تکفیری»، «زمینه‌ها و راه‌کارهای مقابله با تروریسم در جهان» و «تضمین‌های حقوق حقیقی بشر و محو تروریسم» و «رابطه‌ی تروریسم با مکاتب و گروه‌های ضد بشری» از جمله موضوعات مطرح شده در این اجلاس بود. بعد از این اجلاس هم، در سال‌های متمادی این امر ادامه داشته و جمهوری اسلامی ایران در کشورهای مختلفی از جمله؛ اندونزی، فلوریدای آمریکا، دوحه، دانشگاه نوتردام، مالزی، ناگاساکی ژاپن، دهلی نو، نیجریه و کشورهای آسیا و اقیانوسیه در همایش‌ها و کنفرانس‌های متعددی با موضوعات مختلفی شرکت داشته است.

رویکرد فرهنگی - اجتماعی

در جهان معاصر و به‌طور گسترده‌تر در دهکده جهانی اقدامات فرهنگی و اجتماعی از اهمیت والایی برخوردار است که هیچ سازمان یا کشوری نمی‌تواند از اثرات آن به دور باشد؛ این امر در خصوص اقدامات تروریستی و مقابله با آن اهمیتی دوچندان می‌یابد؛ چرا که تروریست‌ها غالباً سعی دارند ابتدا افکار عمومی و اجتماعی منطقه‌ی هدف را به نفع خود شکل دهند و زمینه‌ی اقدامات خود را فراهم نموده و سپس دست به اقدامات تروریستی مورد نظر بزنند. هر چند واژه‌های فرهنگی و اجتماعی می‌توانند حوزه‌ی گسترده‌ای را در برگیرند، اما منظور در این بخش از مقاله بیشتر سیاست‌هایی است که از سوی جمهوری اسلامی ایران در حوزه‌ی رسانه و فضای مجازی شکل گرفته و در زندگی اجتماعی مردم و افکار عمومی تأثیرگذار بوده، اعم از این که با هویت دینی و مذهبی، قومی و قبیله‌ای، اقتصادی و ... باشد.

الف) توجه مضاعف به رسانه و نقش آن در مقابله با تروریسم

رسانه صرف‌نظر از شکل و نوع آن، همانند بسیاری دیگر از پدیده‌های بشری، کارکردی دوگانه دارد و با افکار و اندیشه‌های کارگزاران این حوزه ارتباط مستقیم می‌یابد. رسانه‌ها همواره به‌دنبال گونه‌ای از رویدادها هستند که جنگ و اقدامات تروریستی هم نمونه‌ای از این رویدادهاست. اگر چه جنگ‌ها در شکل سنتی آن جذابیت خود را از دست داده‌اند اما جنگ‌های پست مدرن یا به تعبیر بهتر جنگ‌های نامتقارن و اقدامات تروریستی مانند حوادث ۱۱ سپتامبر، تمام شاخص‌های بدیع یک حادثه برای رسانه - بداعت و جذابیت - را یک‌جا در خودشان جمع کرده‌اند و به همین دلیل مورد توجه رسانه‌ها قرار گرفته و رسانه‌ها سهم مهمی را در این جریان به خود اختصاص داده‌اند.

یکی از دیدگاه‌های معتبر نسبت به تأثیر رسانه‌ها و فضای مجازی، دیدگاه‌های انگارانه است که بیش از شأن ابزاری رسانه بر «هویت‌سازی» رسانه‌ها تأکید دارد. از این منظر «رسانه به مثابه یک فرهنگ» دیده می‌شود که نه تنها شیوه‌ها و ابزارهای تعامل - بلکه ماهیت حیات بازیگر - را متأثر می‌سازد (درویر و مانشی، ۱۳۸۸: ۱۴) تأثیر رسانه وقتی دوچندان می‌شود که الگوی جنگ نرم در فضای رسانه‌ای شده‌ی معاصر، بیش از اهداف عینی موضوعیت دارد و گونه‌های مختلف تروریسم را می‌تواند در برگیرد.

رسانه‌ها می‌توانند با اعمال گوناگون و با تکیه بر تکنیک‌های رسانه‌ای نقش مهمی را در زمینه مبارزه با تروریسم و حمایت از قربانیان ترور داشته باشند. بسیار دیده شده که کشورهای استعمارگر با توسل به رسانه‌های در اختیار خود، بسیاری از اعمال تروریستی خود را در پوشش مبارزه با تروریسم به گوش مردم و ملت‌های جهان رسانده و بسیاری از افکار را به سمت و سوی مورد نظر خود منحرف کرده‌اند. جمهوری اسلامی ایران در سال‌های اخیر با وجود این‌که از اصلی‌ترین قربانیان تروریسم است، اما به درستی نتوانسته بود که صدای خود را به گوش جهانیان برساند و از طرفی هم قربانیان خود را به درستی و شایستگی معرفی کند، که البته در سال‌های اخیر این امر به درستی دنبال شده و تأثیرات قابل توجهی را به دنبال داشته است.

ب) راه‌اندازی پایگاه اطلاع‌رسانی اعلام مواضع سران جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تروریسم با توجه به ضرورت اتخاذ راهبردی جامع، یکپارچه و مؤثر در عرصه‌ی جهانی برای مبارزه‌ی جهانی با تروریسم پایگاه اطلاع‌رسانی اعلام مواضع جمهوری اسلامی ایران در خصوص مبارزه با تروریسم در ایران راه‌اندازی شد و از این طریق می‌توان نظرات و دیدگاه‌های سران جمهوری اسلامی ایران به صورت معتبر و صریح به گوش جهانیان رساند.^۱

ج) تأسیس و راه‌اندازی پایگاه مجمع جهانی صلح اسلامی

پایگاه اینترنتی مجمع جهانی صلح اسلامی (که در پیش ذکر آن رفت) به زبان فارسی راه‌اندازی شد.^۲ به گزارش مجمع جهانی صلح اسلامی، در این سایت مطالبی همچون اخبار، مقاله (صلح - تروریسم)، گالری، گزارش تصویری، همایش‌ها، اطلاعات نشست‌های منطقه‌ای مجمع، مصاحبه‌ها، تحلیل و گزارش، بانک‌های اطلاعاتی و انتشارات در زمینه‌ی صلح و... قابل دسترسی است.

د) تأسیس کانون‌هایلیان

کانون‌هایلیان، تشکلی است غیردولتی و فرهنگی که به‌منظور تبیین پرونده‌ی تروریسم در ایران تأسیس گردیده است. پرونده‌ی حوادث تروریستی در ایران، نام بیش از ۱۷۰۰۰ قربانی بی‌گناه را در خود ثبت کرده است که گواهی روشن برخشونت گروه‌های افراطی و سند تاریخی و غیرقابل انکاری در اثبات این واقعیت که کشور ما بزرگ‌ترین قربانی تروریسم در قرن بیستم بوده است. اعضای مؤسس و اصلی کانون، فرزندان و بستگان درجه‌یک شهدایی هستند که توسط گروه تروریستی منافقین به شهادت رسیده‌اند.^۳

۱- مطالب این پایگاه در آدرس ذیل قابل دسترس است: <http://www.icterrorism.com>

۲- مطالب مربوط به این مجمع در آدرس ذیل قابل دسترس است: <http://www.islamicworldpeace.com>

۳- کلیه‌ی فعالیت‌ها و مطالب این کانون در آدرس ذیل در دسترس است: <http://www.habilian.com>

ه) تأسیس و راه‌اندازی پایگاه اطلاع‌رسانی قربانیان ترور

این پایگاه نیز در فضای مجازی فعالیت گسترده‌ای را آغاز نموده که همانند کانون‌هایبیلیان دارای راهبرد و اهداف مشخصی است. این پایگاه دارای منابع و آثار فراوانی از محققان و نویسندگان داخلی و خارجی است که در رابطه با مقابله با تروریسم مطالب بسیار مفیدی را جمع‌آوری کرده است. مطالب این پایگاه شامل حوزه‌های مختلفی چون: فیلم، اسناد، پایان‌نامه‌ها، مقالات، دیدگاه‌ها و مصاحبه است که در زمینه‌ی مقابله با تروریسم و اطلاع‌رسانی در این زمینه موفق بوده است.^۱

و) تأسیس و راه‌اندازی مراکز مطالعاتی و تحقیقاتی

یکی دیگر از اقدامات جمهوری اسلامی برای مقابله با تروریسم با ماهیت علمی و مخاطبان فرهیخته، مراکز مطالعاتی است که به صورت غیردولتی و غیر انتفاعی فعالیت می‌کنند و کارها و آثار خود را از طریق رسانه و شبکه‌ی اینترنت به اطلاع عموم می‌رسانند. مثل: دفتر مطالعات بین‌المللی مبارزه با تروریسم، مرکز تحقیقات پیشرفته‌ی ضد تروریسم^۲، و ... که برای جلوگیری از اطناب کلام از پرداختن به آنها خودداری می‌شود.

به هر رو، در جمهوری اسلامی ایران وجود فرقه‌ها و قومیت‌های دینی و مذهبی متفاوت در صورت سوءمدیریت ممکن است به اقدامات تروریستی روی آورند؛ اما با تلاش‌ها و مواضع رهبران و سران جمهوری اسلامی ایران و اقدامات روشنگرانه و آموزشی‌ای که سازمان‌های مختلف در این زمینه انجام داده‌اند این موارد به‌طور قابل توجهی مدیریت شده و اگر چه فعلاً به نقطه‌ی مطلوبی از نظر امنیت ملی و هویت ملی یکپارچه نرسیده است، اما می‌توان گفت اقدامات صورت گرفته برای تأمین حقوق قانونی اقوام و اقلیت‌ها (تصریح شده در قانون اساسی) در چارچوب همگرایی و تقویت وفاق ملی بسیار مؤثر واقع شده است.

۱- پایگاه اطلاع‌رسانی اشاره شده در آدرس ذیل قابل دسترسی است: <http://www.terror-victims.com>

۲- همه‌ی محصولات این مرکز در آدرس ذیل قابل دسترسی است: <http://www.CTU.ir>

نتیجه‌گیری

تروریسم به خودی خود تعیین‌کننده‌ی نظام کنش و واکنش نیست. مقابله با تروریسم باید از نظامی منطقی تبعیت کند؛ نظامی که در مقابل همه‌ی پدیدارهای ضد صلح تعریف شده و در ارزش‌های فطری، الهی و انسانی نهفته باشد. نظام بین‌المللی فاقد یک راهبرد روشن و جامع در مقابل تهدید و نقض صلح است؛ از این رو، سازوکارها و تدابیر ضد تروریستی مقرر در اسناد بین‌المللی موجود، گاه جهت و مجرای را در پیش گرفته‌اند که الزاماً با سایر تدابیری که در خصوص سایر مقوله‌های صلح جهانی ایجاد شده‌اند، سازگاری ندارند؛ بلکه تناقض و ناسازگاری‌های آنها در عمل به وضوح نمایان می‌شود. نمونه‌ی آن، نقش تروریسم و ضد تروریسم در نقض حقوق بشر و حقوق اساسی ملت‌هاست. دنیا با ابتکار غرب از زمان تأسیس ملل متحد در سال ۱۹۵۴، مقوله‌ی حمایت از حقوق بشر را پیگیری کرده و رفته رفته بر شدت حمایت‌های مورد نظر افزوده است تا جایی که ملت‌های شرقی این افراط غرب را مورد انتقاد قرار داده‌اند؛ اما از یازده سپتامبر ۲۰۰۱ به بعد، تدابیری در دستور کار مقابله با تروریسم قرار گرفته که در درجه‌ی اول، همین نهادها و اصول حمایت از حقوق بشر را مورد نقض جدی قرار می‌دهد. شکنجه و تجاوز که پیش از آن به‌عنوان فجیع‌ترین اعمال ضد بشری شناخته می‌شد، یکبار به‌عنوان شیوه‌های مقابله با تروریسم در دستور کار غرب قرار گرفت. آنها این جنایات را در لوای مقابله با تروریسم و تأمین امنیت ملی توجیه کردند و حتی این جنایات را علیه شهروندان خودشان نیز اعمال کردند (عامری، ۱۳۹۰: ۸-۷). فراتر از آن، به سرزمین‌های دیگر تجاوز مسلحانه نمودند تا امنیت کشورشان را تأمین کنند. تجربه‌ی یک دهه‌ی بعد از این تدابیر ضد تروریستی - که به عکس، اقداماتی تروریستی به معنای واقعی آن بوده‌اند - نشان می‌دهد که جهان باید رهیافت و طرز تفکر خود را که مبتنی بر تحمیل و هژمونی بوده است کنار بگذارد و رهیافتی عادلانه در پیش گیرد. این همان رهیافتی است که از آن به‌عنوان «صلح عادلانه‌ی جهانی برای مقابله با تروریسم» یاد می‌شود و به‌نظر می‌رسد، یکی از علل اصلی کاستی و عدم توفیق تلاش‌های گذشته و حاصل نشدن صلحی ماندگار و فراگیر در دوران معاصر، تکیه‌ی نظریه‌ها و گفتمان‌های صلح بر محورهای گذار و فرعی بوده است و جمهوری اسلامی ایران با تکیه بر ظرفیت‌های جهانی و

ملی و همکاری‌های بین‌المللی، سعی در گسترش و ارائه‌ی راهبرد صلح عادلانه جهانی را به گستره‌ی تمام جهان دارد.

با توجه به فرضیه‌ی این مقاله و به‌عنوان نتیجه، می‌توان گفت رویکردی را که جمهوری اسلامی ایران در سه دهه‌ی اخیر برای مقابله با تروریسم در پیش گرفته، پرداخته بر اساس اصول راهبردی دین مبین اسلام بر سیاست پیشگیری و مهار در بلندمدت و مقابله با مظاهر تروریسم در پرتو رعایت حقوق بشر به صورت تاکتیکی و نظامی (در کوتاه‌مدت) بوده است و به‌عبارت بهتر باید گفت که جمهوری اسلامی ایران با اقدامی ابتکاری، مخصوصاً در دهه‌ی اخیر رویکردی را برای مقابله با تروریسم در پیش گرفته که در عین این‌که با علل اصلی و ریشه‌های فکری و اعتقادی تروریسم مقابله نموده، به‌طور هم‌زمان و به‌صورت تاکتیکی و عملیاتی با مظاهر تروریسم هم مقابله و از گسترش و بسط اقدامات تروریستی جلوگیری کرده است و در این زمینه با سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و مبادی اجرایی آن‌ها همچون ایتراپل و پلیس بین‌الملل هم همکاری‌های گسترده‌ای داشته است.

همچنان‌که گفته شد، مقابله با تروریسم باید معطوف به از بین بردن علت‌ها و ریشه‌های تروریسم باشد نه صرفاً خود تروریسم؛ و مقابله ریشه‌ای با تروریسم، مستلزم بازنگری در شیوه‌های مبارزه و توجه به حقوق اساسی بشر در عین عدالت و برابری همه کشورها، به‌ویژه شناسایی ریشه‌ها و عوامل موجدی تروریسم است. همچنین، در جمهوری اسلامی ایران و از نظر رهبران آن، تروریسم به‌دلیل این‌که یکی از جدی‌ترین و بلکه خطرناک‌ترین مظاهر تهدید برای صلح و امنیت بین‌المللی تلقی می‌شود، در همه‌ی اشکال و مظاهر آن، از سوی هر کسی، هر کجا و برای هر هدف و مقصودی، مطرود و محکوم است. از این روست که تفکیک تروریسم به تروریسم خوب و تروریسم بد بزرگ‌ترین نقطه ضعف و پاشنه‌ی آشیل هرگونه رویکردی در مسیر مبارزه و مقابله با این پدیده‌ی شوم و نفرت‌انگیز است و سیاست‌های اتخاذی جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با تروریسم نیز با همین رویکرد بوده است.

منابع

فارسی

- ۱- آشوری، داریوش، (۱۳۷۳)، «دانشنامه سیاسی»، تهران: انتشارات مروارید.
- ۲- افتخاری، اصغر، (۱۳۸۴)، «مدارات تروریسم: چهره دوگانه تروریسم در عراق»، در: جمعی از نویسندگان، عراق پس از سقوط صدام، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.
- ۳- بزرگمهری، مجید، (۱۳۸۵)، «موضع‌گیری سازمان کنفرانس اسلامی در مبارزه با تروریسم بین‌المللی»، (ترجمه)، ماهنامه زمانه، سال پنجم، شماره ۵۱.
- ۴- دردیان، جیمز، (۱۳۸۲)، «گفتمان تروریستی: نشانه‌ها، دولت‌ها و نظام‌های خشونت سیاسی جهانی»، ترجمه و وحید بزرگی، در: علیرضا طیب تروریسم تاریخ، جامعه‌شناسی، گفتمان، حقوق (گردآوری و ویرایش)، تهران: انتشارات نی.
- ۵- دفتر مطالعات بین‌المللی مبارزه با تروریسم، (۱۳۹۰)، «تعهدات جمهوری اسلامی ایران به CTC»، (ترجمه)، تهران: نشر دفتر مطالعات بین‌المللی مبارزه با تروریسم دانشگاه آزاد اسلامی، (در حال چاپ).
- ۶- در ویر، پیتر ون و مانشی، شوما، (۱۳۸۸)، «رسانه، جنگ و ترور»، ترجمه: اصغر افتخاری و عسگر قهرمانپور، تهران: انتشارات دفتر مطالعات بین‌المللی مبارزه با تروریسم دانشگاه آزاد اسلامی.
- ۷- زمانی، سید قاسم، (۱۳۹۰)، «مقابله با تروریسم: تبیین معیار اقدام در پرتو حقوق بشر»، در: عباسعلی کدخدائی و نادر ساعد(به اهتمام)، تروریسم و مقابله با آن، تهران: نشر مجمع جهانی صلح اسلامی.
- ۸- ساعد، نادر و کدخدایی، عباسعلی (به اهتمام)، (۱۳۹۰)، «تروریسم و مقابله با آن»، تهران: انتشارات مجمع جهانی صلح اسلامی.
- ۹- سرمستانی، جمشید، «تروریسم»، (ترجمه)، گاهنامه دفاعی - تاکتیکی دوره فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران (دافوس).
- ۱۰- سیمیر، رضا، (۱۳۸۴)، «تروریسم بین‌المللی: تهدیدات، چالش‌ها و فرصت‌های فراسوی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، در: علی، عبدالله خانی؛ کتاب امنیت بین‌الملل (۳)، تهران: نشر موسسه ابرار معاصر تهران.

- ۱۱- صالحی، غلامرضا، (۱۳۸۸)، «*زمینه‌ها و راه‌کارهای اسلام برای مقابله با تروریسم*» در: اسلام قربانی تروریسم، مجمع جهانی صلح اسلامی، جلد دوم، تهران: نشر پرتو واقعه.
- ۱۲- طیب، علیرضا، (۱۳۸۲)، «*تروریسم تاریخ، جامعه‌شناسی، گفتمان، حقوق*»، (گردآوری و ویرایش)، تهران: انتشارات نی.
- ۱۳- طیبی فرد، امیر حسین، (۱۳۸۴)، «*مبارزه با تأمین مالی تروریسم در اسناد بین‌المللی*»، مجله حقوقی، شماره ۳۲.
- ۱۴- عبداللهی، محسن، (۱۳۸۸)، «*تروریسم: حقوق بشر و حقوق بشردوستانه*»، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش، تهران: انتشارات شهر دانش.
- ۱۵- عبدالله خانی، علی، (۱۳۸۶)، «*تروریسم شناسی*»، تهران: نشر مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
- ۱۶- عامری، داود، (۱۳۹۰)، «*صلح عادلانه، راهکار مقابله با تروریسم*»، در: تروریسم و مقابله با آن، تهران: انتشارات مجمع جهانی صلح اسلامی.
- ۱۷- علیدوستی، قاسم، (۱۳۹۰)، «*راهبرد مبارزه با تأمین مالی تروریسم در جمهوری اسلامی ایران*»، در: عباسعلی کدخدائی و نادر ساعد (به اهتمام)، تروریسم و مقابله با آن، تهران: نشر مجمع جهانی صلح اسلامی.
- ۱۸- فلوری، موریس، (۱۳۸۲)، «*حقوق بین‌الملل: ابزاری برای مبارزه با تروریسم*»، ترجمه سید قاسم زمانی، در: علیرضا طیب، «*تروریسم تاریخ، جامعه‌شناسی، گفتمان، حقوق*»، (گردآوری و ویرایش)، تهران: انتشارات نی.
- ۱۹- قادری کنگاوری، روح‌الله، (۱۳۹۰)، «*نقض حقوق بشر و گسترش تروریسم*»، فصلنامه سیاست، دوره ۴۱، شماره ۱.
- ۲۰- هاشمی، سید حسین، (۱۳۹۰)، «*تروریسم از منظر حقوق اسلام و اسناد بین‌المللی*»، قم: نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه. انگلیسی

انگلیسی

- 21- United States Southern Command Strategy 2016. www.southcom.mil/AppsSC/files/OUI01177092386.pdf, accessed 1-29-2008.
- 22- DOD, "*Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*", 12 April 2001, (As Amended Through 19 August 2009), p. 39.
- 23- Nacos, Brigitte L. (2008), "*terrorism and counterterrorism: penguin academics*".
- 24- "*International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism*", 15 April 2005.
- 25- Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against The Safety of Civil Aviation, 24 Feb. 1988.
- 26- "*Iran's first report to the Counter-Terrorism Committee*", 31 December 2001, S/2001/1332.

- 27- "*Iran's second report to the Counter-Terrorism Committee*", 6 March 2003, S/2003/266.
- 28- "*Iran's third report to the Counter-Terrorism Committee*", 17 March 2004, S/2004/215.
- 29- "*Iran's fourth report to the Counter-Terrorism Committee*", 4 April 2005, S/2005/224.
- 30- "*Iran's fifth report to the Counter-Terrorism Committee*", 13 March 2007, S/2007/142.

سایت‌های مورد استفاده:

- 31- www.terror-victims.com/fa
- 32- www.asriran.com
- 33- www.dari.irib.ir
- 34- www.icterrorism.com/fa
- 35- www.southcom.mil
- 36- www.tebyan-ardebil.ir
- 37- www.farsi.khamenei.ir
- 38- www.iwpeace.com
- 39- www.habilian.com
- 40- www.iranaml.com
- 41- www.CTU.ir
- 42- www.bmi.ir
- 43- www.shada.ir
- 44- www.bia-judiciary.ir
- 45- www.islamicworldpeace.com
- 46- www.terror-victims.com/fa/index.php?Page=archive&ID=754&S1=-397
- 47- www.humanrights-iran.ir/news-21026.aspx